

04 Unge på jobb-jakt:
Slik fikk de jobb i
bistandsbransjen

30 Norsk forskning:
Bistanden bader
i dårlig statistikk

36 Portrettet:
BI-forsker skaffer
sultne syrere mel

Norske ideer
skal gi en
bedre verden
Side 18

BISTANDSAKTUELT

NR 2 – MARS 2015 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

tema:
FN-
reform

Norge vil gi FN mer makt

Utenriksminister Børge Brende tar nå til orde for å styrke FN gjennom reformer. Blant annet vil han gi FNs generalsekretær videre mandater til å mekle om fred.

Les intervju med Brende og Bistandsaktuelt's ti forslag til FN-reformer. **Side 9**

Med beskjedne ressurser og trange mandater skal FN bidra til å løse enorme utfordringer. Fredsstyrkene er blant de FN-institusjoner som kunne gjort mye mer, med større budsjetter og bedre soldater og utstyr.

Foto: NTB Scanpix

«Kongo er et sort hull i den norske skogsatsingen.»

Side 14

Aktuelt

Strøm til folket

Leder

Lhøst klarte miljøorganisasjonen WWF å presse Stortinget til å hindre at Norfund bruker penger fra bistandsbudsjettet til å investere i gasskraftverk i verdens fattigste land. At Norfund bare dager før vedtaket ble fattet hadde investert i et firma med flere gasskraftverk i porteføljen var noe regjeringens støttepartier var villig til å godta. I tida framover vil det bli interessant å se hvordan stortingsvedtaket skal praktiseres videre.

Dette investeringsforbudet er lettvent, korttenkt og dumt. Afrika har et skrikende behov for kraft. Mangelen på strøm er sammen med dårlige veier, jernbaner og havner det som virkelig hemmer utviklingen. Dette kan du lese mer om i denne utgaven.

Norsk bistand har i flere omganger blitt brukt til å bygge enda mer forurensende tungoljeanlegg for å løse prekære strømkriser i land som Uganda og Liberia. Sett fra et afrikansk synspunkt blir det hyklersk av Norge å bare støtte ren energi, så lenge ferjer med tilsvarende strømanlegg går daglig i rutetrafikk mellom Oslo og kontinentet.

Gasskraft er ikke den beste løsningen på sikt. Men det er bedre enn kullkraft og atomkraft som er det flere land nå sikler etter. Gass bør betraktes som en midlertidig løsning for å få flere land i Afrika «up to speed».

Vi vil helst se mer fornybar energi i form av vann, vind og solkraftanlegg. Men et problem er at vindmølleparkene og solanleggene må være virkelig store for å monne. Vannkraft legger landsbyer og regnskog under vann. Investeringslysten fra internasjonale firmaer har ikke vært overveldende. Og så er det et element som ingen snakker så høyt om: Et av de største hindringene for å få til ren energiprojekter er at de krever store arealer. Da støter man umiddelbart på problemer med landrettigheter.

Afrikas befolkninger trenger sårt til utvikling. Da må utfordringene med mangel på kraft møtes med fleksibilitet og kreativitet, ikke nye rigide krav.

Forbannet løgn

«Det er tre typer løgner; løgn, forbannet løgn, og statistikk.», hevdet statsmannen Benjamin Disraeli en gang på 1800-tallet. Det gamle utsagnet har fortsatt stor gyldighet i bistandsbransjen. Kapasiteten til å samle inn og analysere data om viktige samfunnsforhold bør i mange land styrkes. I mellomtiden må media, politikere og frivillige organisasjoner kritisk vurdere om tallene de skråsikkert bringer videre virkelig representerer fakta.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell friidom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Dette tjener norske bistandsansatte

Hvis du vil tjene deg rik, er bistandsbransjen neppe den rette for deg. Ansatte i Leger Uten Grenser og misjonsorganisasjonene tjener ganske dårlig. Best betalt får du som statsansatt bistandsarbeider.

Av Tor Aksel Bolle

Norsk bistandsbransje er sammensatt. Den består selvsagt av de ansatte i de mange hjelpeorganisasjonene. I tillegg kommer ambassadepersonell, Norad- og UD-ansatte, beredskapsstyrker, bistandskonsulenter, flere private bedrifter, fredskorpspersonell, misjonærer og solidaritetsarbeidere, samt ansatte i organisasjoner og institusjoner som driver med bistand på si-

spørsmål til 15 organisasjoner som jobber med bistand og nødhjelp. Noen er store, andre ikke fullt så store – vi har prøvd å få med de viktigste aktørene. Totalt har de 15 organisasjonene som er spurt + Norad og Fredskorpset 12-1300 ansatte.

Det er en rekke forhold som gjør at det er litt vrient å sammenligne lønna i ulike organisasjoner: størrelse, antall rådgivere og seniorrådgivere, antall mellomledere. Men totalt sett mener vi at bildet vi har fått fram av lønnsforholdene for bistandsarbeidere som jobber i Norge er ganske riktig.

Nøkt bransje

Vi har bedt organisasjonene gi oss gjennomsnittslønna i sin organisasjon. Som grafen viser er ikke forskjellene mellom organisasjonene veldig store. Den viser også at hvis lønn er hovedmotivasjonen din så er neppe jobb i en typisk norsk bistandsorganisasjon noe for deg.

Norske organisasjoner

I denne omgang har vi valgt å undersøke hva norske bistandsarbeidere i norske hjelpeorganisasjoner tjener. Vi har sendt ut

«Hva ville Jesus ha sagt om Oljefondet? Et forslag: «Dere nordmenn har nå latt verden bli forurenset av oljen dere tror tilhører dere. Gi bort alt til de fattige – og kom så og følg meg.»»

Tidligere leder av Regnskogfondet Dag Hareide i Aftenposten 25. februar.

■ SVERIGE

3783

personer er heltidsansatte i bistandssektoren i Sverige, ifølge en statlig ekspertgruppe.

Snittlønninger i organisasjonene

* Egne ververe ikke tatt med, da ville snittlønnen vært 365 000.

Nesten samtlige organisasjoner oppgir at de ikke ønsker å være «lønnsledende». Samtidig poengterer flere organisasjoner at «kompetanse koster» og at det er viktig å tiltrekke seg dyktige folk.

Skiller seg ut

Leger Uten Grenser er en av organisasjonene som skiller seg ut. Organisasjonen har lav snittlønn, 440 000 kroner, og tenker annerledes enn de fleste andre organisasjonene om lønn.

– Vi vet at vi ligger lavt sammenlignet med store deler av bransjen, sier fungerende generalsekretær Gyda Ulleberg Bugge. Hun understreker at moderasjon er viktig for Leger Uten Grenser.

– Våre folk i felt har svært lave lønninger. Denne moderasjonslinjen gjenspeiles også hos våre kontoransatte. For å ha kontroll på lønnsutviklingen og opprettholdelsen av vår moderasjonslinje, så fastsettes lønnsnivået på bakgrunn av kravene til stillingen, fremfor kompetanse og erfaring, sier Ulleberg Bugge. Hun poengterer at måten Leger Uten Grenser er finansiert på påvirker lønnspolitikken.

– Men sliter dere ikke med å rekruttere folk når dere betaler såpass dårlig?

– I all hovedsak – nei. Vi har som regel mange og gode søkere når vi utlyser stillinger. Av og til – når det er veldig spesialisert kompetanse som etterspørres – kan vi merke at vi mister noen søkere. Men det er sjelden, sier Bugge.

Misjonen lavest

Av de 15 organisasjonene Bistandsaktuelt har vært i kontakt med er det de to misjonsorganisasjonene som betaler klart minst. Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) og Pinsemenighetenes ytremisjon (PYM). Snittlønnen er på henholdsvis 415 000 kroner og 416 000 kroner.

– Vi har et svært bevisst forhold til hva vi betaler. Både fordi vi i hovedsak er gøvedfinansiert og fordi vi er en kristen organisasjon som jobber med fattigdom i verden, sier Espen Ottosen, som leder informasjonsavdelingen i NLM.

Norad er lønnsadel

I den grad man kan snakke om en lønnsadel blant norske bistandsarbeidere så finnes den i det offentlige. De statsansatte bistandsarbeiderne ligger betydelig over de som jobber i de såkalt «frivillige» organisasjonene. Snittlønnen for Norads 228 ansatte er 612 000 kroner. En seniorrådgiver, som er den klart vanligste stillingsbe-

Gyda Ulleberg Bugge, fungerende generalsekretær Leger Uten Grenser.

Les mer på nett

Les mer om lønn på bistandsaktuelt.no

tegnelsen i direktoratet, tjener i snitt 607 000 kroner.

Norad har også mange mellomledere. Rundt 20 underdirektører har en snittlønn på 720 000 kroner. Lønna er omtrent det samme i UD. Offentlig ansatte kan også fly business på lange reiser og følge «Statens satser for reiser» i utlandet. Det statlige investeringsfondet Norfund, som dog rekrutterer folk med en annen kompetanse enn mesteparten av bistandsbransjen, har en snittlønn på 795 000 kroner.

– Problematisk

De ikke-statlige organisasjonene betaler altså mindre enn staten. Ingen av organisasjonene tillater at de ansatte flyr business. Satsene for kost og losji ligger også lavere. Flere Bistandsaktuelt har vært i kontakt med opplever den store forskjellen mellom statsansatte og resten av bransjen som problematisk.

– Regnskogfondet opplever i økende grad konkurranse fra Norad/UD når det gjelder betingelser. Det ser ut til at kravene for å bli seniorrådgiver i det offentlige bistandsbyråkratiet er senket og at man er mer villig til å plassere folk inn i øvre del av lønns spennene. Begge deler bidrar til økte lønninger i hele bransjen, sier Yngve Kristiansen som er nestleder i Regnskogfondet.

(Og for de som lur: Journalist Tor Aksel Bolle, som har skrevet denne saken, er ansatt i Norad og tjener 580 000 kroner i året.) ■

Lønn

Organisasjonene har oppgitt gjennomsnittslønn for rådgiver og seniorrådgiver eller tilsvarende:

Norad: Rådgiver: 483 000, seniorrådgiver: 608 000

Fredskorpset: Rådgiver: 464 000, seniorrådgiver: 544 000

Flyktninghjelpen: Rådgiver: 458 000, seniorrådgiver: 518 000

Norsk Folkehjelp: Rådgiver: 450 000, seniorrådgiver: 500 000

Kirkens Nødhjelp: Rådgiver: 467 000, seniorrådgiver: 519 000

Norges Røde Kors: Rådgiver: 434 000, seniorrådgiver: 519 000

Strømmestiftelsen: Rådgiver: 518 000, Seniorrådgiver: 580 000

Regnskogfondet: Rådgiver: 466 000, seniorrådgiver: 518 000

Care Norge: Rådgiver: 451 000, seniorrådgiver: 518 000

Utviklingsfondet: Landkoordinator: Fra 433 000 til 495 000

WWF Norge: Rådgiver: 435 000, seniorrådgiver: 505 000

SOS Barnebyer: Rådgiver: 487 000

NLM: Rådgiver: 440 000

PYM: Rådgiver: 397 000

Leger Uten Grenser: Rådgiver: 453 000

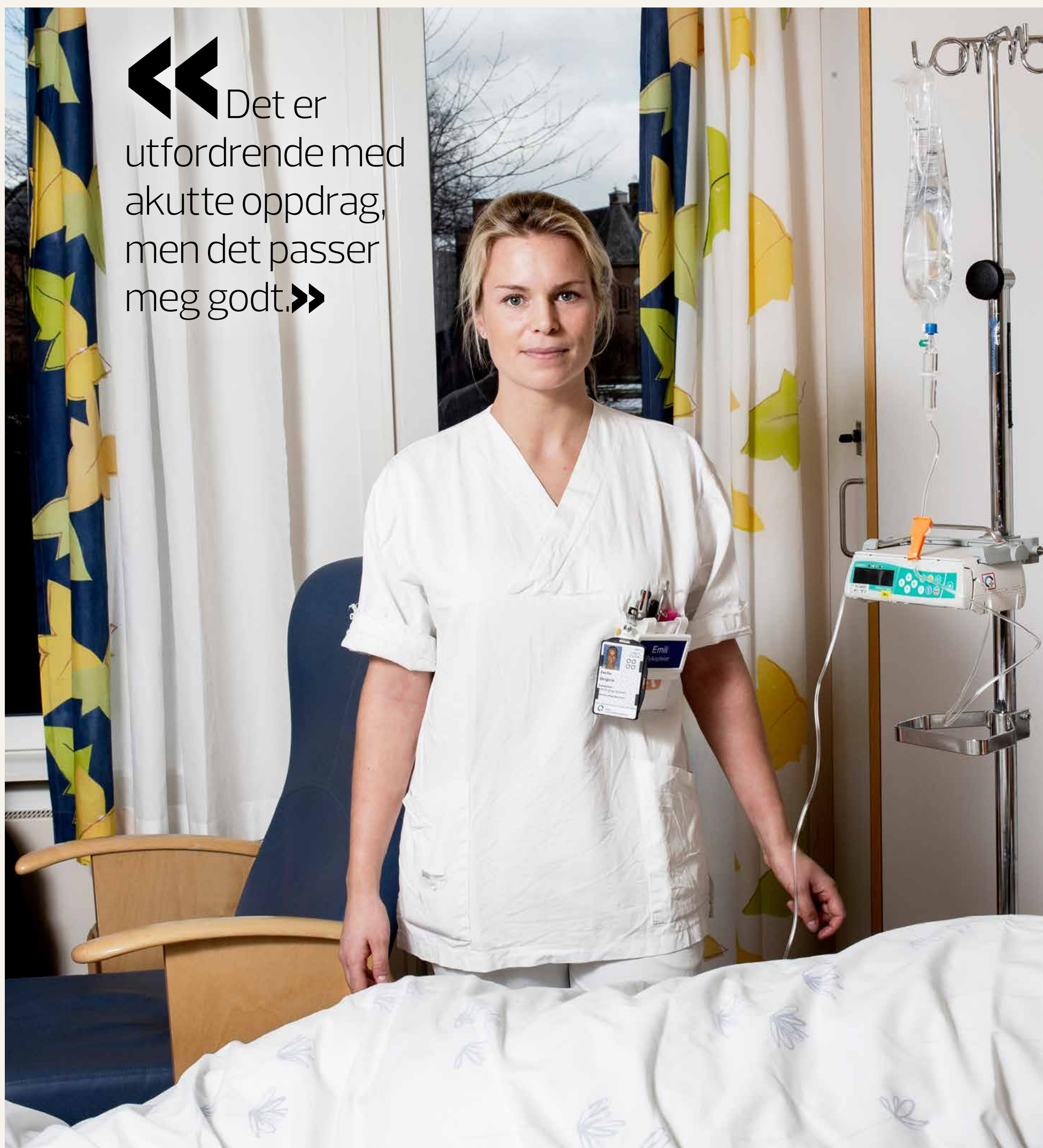
4 Slik får du jobb i bistand

Slik fikk de drøm

Kampen om jobbene i bistands- og utviklingsbransjen er knallhard, spesielt for de unge. Men vanskelig betyr ikke umulig: Les om fem unge flinkiser som har klart å få foten innenfor. Hva har de gjort for å få det til? **Av Ragnhild Margrete Gustavsen**

◀◀ Det er utfordrende med akutte oppdrag, men det passer meg godt. ▶▶

Sykepleier Emilie Bergene har vært på sitt første oppdrag for Leger uten grenser, og vil gjerne dra ut igjen i 2015. Foto: Sveinung Uddu Ystad

mejobben

Slik får du jobb i bistand

I serien *Slik får du jobb i bistand* gir vi deg tips om hva du skal gjøre for å få en fot innenfor. Vi skal finne ut hvor jobbene for nyutdannede er, og lirke ut av personalsjefene hvem som er drømmekandidaten.

Hva bør du studere? Er det viktig å jobbe

som frivillig? Må du kunne fire språk? Hvordan skal du få utenlandserfaring? Hvilke yrker blir fremtidens bistandsyrker?

Følg oss på fb og twitter. Spørsmål eller ønsker om hva vi skal se nærmere på? Skriv til oss på jobbenerdin@gmail.com

Sykepleier i felt

Navn: Emilie Bergene

Alder: 27 år

Jobb: Sykepleier i Leger uten grenser

Emilie Bergene er til daglig sykepleier på avdeling for hematologiske sykdommer, eller blodsykdommer, på Rikshospitalet. Hun fikk for alvor øynene opp for utviklingsarbeid da hun var utvekslingsstudent på et sykehus i Etiopia i 2009. Fem år senere reiste hun på sitt første oppdrag for Leger uten grenser.

Hun jobbet i Juba, hovedstaden i Sør-Sudan. Leger uten grenser drev sengepost og poliklinikk i en flyktingleir, og lærte også opp lokalt ansatte.

– Vi dro fra Juba klokken 6.30 hver morgen. Først til et provisorisk kontor hvor vi møtte andre tilreisende ansatte for å oppdatere oss på hva som hadde skjedd i løpet av natten, det er jo borgerkrig der. Så begynte arbeidsdagen i leiren.

Stekende hett

Sykehuset hun jobbet på var etablert i en hangar. Der var det 40 grader varmt.

– Vi måtte drikke mye. Lunsj ble det sjelden tid til. Mitt hovedansvar var at apoteket alltid hadde nok utstyr og medisiner. Etter hvert satte vi også opp en koleraklinikk fordi det kom et utbrudd av sykdommen i leiren. Klokken 18.00 hver kveld måtte vi dra igjen, det var ikke trygt å reise når det var mørkt. Det var ofte vanskelig å dra så tidlig, man var kanskje midt i noe, men sånn var det nødt til å være.

Bergene ser ikke bort fra at hun tar et nytt oppdrag for Leger uten grenser i 2015.

– Jeg kunne ha dratt til et ebolasykehus i Guinea allerede i fjor høst, men det sa jeg nei til. Jeg følte meg ikke helt rustet til å dra ut igjen. Det ble rett og slett litt for tøft, så kort tid etter at jeg hadde kommet hjem. I tillegg må man være i karantene i en periode når man kommer hjem. Det er for å sikre at man ikke har sykdommer som kan smitte andre. Hadde jeg dratt, ville det blitt karantene hele julen, forteller hun.

Debuten

Det var som sykepleierstudent ved Høgskolen i Bergen hun fikk sitt første møte med Afrika. Hun reiste som utvekslingsstudent til et sykehus i Etiopia.

– Vi jobbet under svært dårlige forhold. Det var frustrerende å se så mye fælt, men jeg kunne ikke gjøre så mye da, jeg var bare student. Jeg har siden sett og latt meg imponere av måten Leger uten grenser jobber på, og ville gjerne være med.

Man må ha minst to års arbeids erfaring for å søke seg til Leger uten grenser. Da hun kom hjem fra utvekslingen, hadde hun ett og et halvt år igjen av studiene, deretter jobbet hun i tre år som sykepleier før hun søkte.

– I 2013 tok jeg et tre måneders kurs i tropemedisin i Frankrike. Jeg søkte meg dit med en gang jeg kom hjem fra utvekslingen. Jeg snakker flytende fransk etter å ha gått på fransk barne- og ungdomsskole i Oslo. At jeg hadde vært i Etiopia i tillegg, var nok grunnen til at de trakk meg ut av søkerbunken, sier hun.

I tillegg til søknad, måtte hun skrive motivasjonsbrev på engelsk. Så måtte søkerne gjennom både et individuelt intervju og et gruppeintervju. Begge gangene måtte hun løse en praktisk case.

Kort frist

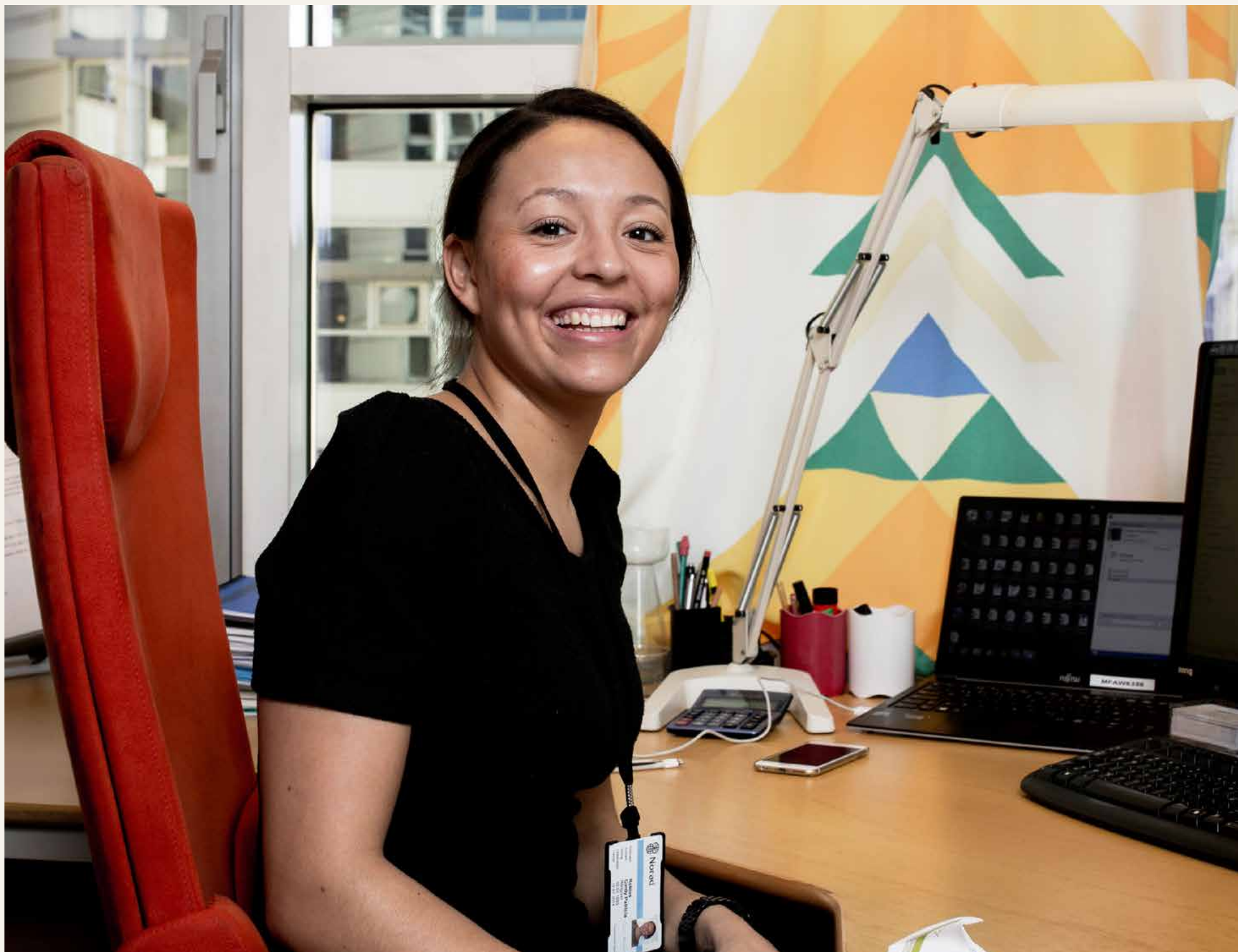
– Det er viktig for organisasjonen å vite at man har folk som tåler å være i felt. Jeg fikk positivt svar to uker senere, sier Bergene.

Hun er glad i nye utfordringer og er blitt glad i Afrika.

– Det er utfordrende med akutte oppdrag, men det passer meg godt. Oppdrag kan vare fra noen få måneder, opp til 12 måneder. Det kan være vanskelig for arbeidsgiveren min her hjemme, for oppdragene kommer med veldig kort varsel. Men det gikk fint å få permisjon, jeg håper det går like bra neste gang også, sier hun. ■

6 Slik får du jobb i bistand

Saksbehandler i Norad, Cindy Patricia Robles, trives med å være byråkrat. Men det beste er å reise ut for å besøke prosjekter, forsikrer hun. Foto: Sveinung Uddu Ystad

Saksbehandleren

Navn: Cindy Patricia Robles

Alder: 29 år

Jobb: Rådgiver i Norad

Cindy Patricia Robles er statsviter og saksbehandler i Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad), i avdelingen for sivilt samfunn. Her har hun ansvar for blant annet Norads avtaler med Kirkens Nødhjelp, og flere andre frivillige organisasjoner.

– Jeg jobber med tilskuddsforvaltning. Det betyr at jeg tar imot søknader fra frivillige organisasjoner, er med å bestemme hvem som skal få penger, og hvor mye. Jeg følger dem også opp økonomisk. Før jeg begynte å jobbe med økonomi og regnskap, tenkte jeg at det var utrolig kjedelig, men nå synes jeg faktisk det er ganske morsomt. Man får vite mye om en organisasjon ved å se på regnskapet og økonomistyringen. Det var

litt overraskende at det var så mye økonomi i denne jobben, jeg har jo ikke utdannelse i det opprinnelig, sier Robles.

Forværelset

Før hun begynte i Norad, hadde hun mest erfaring fra privat sektor. Da hun studerte begynte hun å jobbe i forværelset til det norske energiselskapet SN Power, før hun etter hvert fikk oppgaver som var mer relevante for studiene.

– Jeg startet som vikar i SN Power, og da Agua Imara ble opprettet (deleid av SN Power) ble jeg spurt om å være med videre. Da jeg jobbet i Agua Imara jobbet jeg med administrasjon, kommunikasjon og analyse, spesielt med å skrive landnotater om poten-

sielle investeringsland i Afrika sør for Sahara. Robles skrev masteroppgave om den politiske risikoen for investeringer i det sørlige Afrika.

Robles har også vært aktiv som frivillig: i Human Rights House Foundation, Norwegian-African Business Association og Oslo Dokumentarkino. I tillegg dro hun på utveksling til det anerkjente universitetet Stellenbosch i Sør-Afrika. Samtidig var hun frivillig engelsk-assistent på en barneskole i et fattig område.

I tillegg til engelsk snakker Robles flytende spansk, siden begge foreldrene kommer fra Honduras i Mellom-Amerika.

Selv med en del relevant erfaring, var Robles usikker på om hun ville få jobben i Norad da hun søkte.

– Det var hundrevis av søkere og bare noen få ansettelser, så det var litt stas. Jeg trodde aldri jeg skulle få jobben, smiler hun.

De daglige oppgavene er å følge opp norske og internasjonale orga-

nisasjoner. Ansvaret for avtalene innebærer å koordinere dialogen med organisasjonene og de norske ambassadene. Hun skal også kvalitetssikre bistanden, både gjennom å sjekke regnskapene, og gå igjennom prosjektene. Det er i forbindelse med gjennomgangene at hun får mulighet til å gjøre det hun liker best med jobben; å besøke prosjektene.

Prosjektbesøk

– Det mest spennende er å reise ut der det skjer, besøke de lokale partnerne som setter i gang prosjektene og de som blir berørt av bistanden. Når man jobber som vi gjør, med sivilsamfunnsorganisasjoner, får vi jobbe med mange forskjellige temaer, som likestilling, miljø, antikorrupsjon eller styresett.

Robles har, så lenge hun kan huske, ønsket å jobbe med utviklingsprosjekt. Hun tror selv en viktig grunn var at hun var mye i Honduras i oppveksten.

«Det mest spennende er å besøke de lokale partnerne.»
Cindy Patricia Robles, rådgiver i Norad.

«Jeg gjorde sivilteneste i KFUK-KFUM og fikk gjøre mer enn å koke kaffe.»

– Jeg hadde aldri bistand som eneste mål i yrkeslivet, sier Torbjørn Gjefsen, rådgiver i utviklingspolitisk avdeling i KN.

Foto: Sveinung Uddu Ystad

Kampanjer og politikk

Navn: Torbjørn Gjefsen

Alder: 29 år

Jobb: Rådgiver i utviklingspolitisk avdeling, Kirkens Nødhjelp

Torbjørn Gjefsen er statsviteren som tidlig engasjerte seg i KFUK/KFUM, og senere i Changemaker, Kirkens Nødhjelps ungdomsorganisasjon. Nå utformer han kampanjer og driver politisk påvirkningsarbeid for Kirkens Nødhjelp (KN).

– Akkurat nå har vi en aksjon hvor du skal ta bilde av ditt eget blikk når du ser en kort film om klima, og sende det til Erna Solberg. Jeg jobber også med å mobilisere kirker over hele landet til pilgrimsferd mot klimatoppmøtet i Paris. Mye arbeid er rettet mot kirkene, men vi jobber også opp mot resten av samfunnet. Andre arbeidsoppgaver er å utforme utspill i mediene, arrangere møter og debatter, forteller han.

På utveksling

Veien til jobben i KN har vært en kombinasjon av en master i statsvitenskap og frivillig engasjement.

– Etter videregående var jeg deltager i Fredskorpsets program «Communication for Change» med KFUK-KFUM. Så fortsatte jeg med sivilteneste samme sted; jeg var heldig og fikk gjøre mer enn å koke kaffe. Blant annet fikk jeg

ansvaret for å følge opp et lite utvekslingsprogram til Sri Lanka. Under studiene jobbet jeg frivillig for KFUK-KFUM og reiste til Sri Lanka, Palestina, Columbia og Uganda med dem. Det er viktig for meg med det frivillige engasjementet, det har vært utrolig lærerikt, sier Torbjørn.

Selv om han reiste mye som frivillig, tok han hele utdannelsen ved Universitetet i Oslo, bare avbrutt av et halvt års utveksling til det anerkjente universitetet Sciences Po i Paris. Han kan derfor litt fransk, men understreker at det bare er litt.

Feltarbeid

– Jeg gikk et ganske tradisjonelt løp på Blindern, selv om jeg også gjorde et lite feltarbeid til bacheloroppgaven, sier han.

At han tok en relativt generell utdanning var et bevisst valg for Gjefsen.

– Det var aldri «bistand eller ingenting». Bistand var absolutt en mulighet, men ikke noe mer. Jeg spissa ikke utdanninga for en spesifikk jobb. Det er jo en sårbar vei, plutselig er ikke jobben du drømmer om ledig engang, og hva gjør du da?

Mens han fremdeles gikk på masterprogrammet i statsvitenskap, ble

han administrativ leder i Changemaker. Det gjorde at han brukte ett og et halvt år, og «mange helger og ferier» ekstra på masteren. Det har han ikke angret på.

Fikk vikariat

– Etter tre år i Changemaker søkte jeg et vikariat i KN, som nå har blitt etterfulgt av et halvt års engasjement. Jeg fikk høre om jobben gjennom Changemaker, men det var en åpen utlysning og mange søkere. Jeg hadde jo ikke et lass av politisk erfaring, men heldigvis er denne jobben ganske praktisk retta, med mye arrangering og koordinering, og der hadde jeg en del erfaring fra før.

Det er viktig for Gjefsen å avmystifisere jobben litt. Det er flest hverdager i Kirkens Nødhjelp også.

– Jeg er heldigvis lett motivert, og blir motivert når vi har hatt et vellykka arrangement, eller rett og slett av å gjøre en god jobb. Det nytter ikke hvis man ikke liker de mer trauste oppgavene også. Det er veldig spennende å jobbe med klimapolitikk, men også frustrerende; vi endrer jo ikke klimapolitikken fra den ene dagen til den andre. Det er langt fra alltid at det går som vi vil. Vi har jo større ambisjoner for utviklinga enn det vi ser.

Torbjørn er ennå ikke sikker på hva han skal gjøre når engasjementet går ut i september. Han håper at det fortsatt vil være muligheter i KN, og vil i hvert fall gjerne fortsette å jobbe med klima. ■

– Jeg har alltid vært veldig samfunnsengasjert. Jeg ble bevisst ulikheter ved å reise til Honduras og oppleve kontrasten til Norge. Det har nok bidratt til engasjementet. Hvor tilfeldig det var, at jeg fikk så mange muligheter – fordi min far valgte å reise fra Honduras, det tenker jeg ofte på.

Rutineoppgaver

Robles legger ikke skjul på at det er mindre glamorøse sider ved jobben. Det er mange byråkratiske rutineoppgaver.

– Men jeg elsker jobben min. Det er en grunn til at jeg jobber lange dager. Vi har et utrolig godt arbeidsmiljø, og det i seg selv er en motivasjon. Og så blir jeg jo motivert når jeg ser resultater av arbeidet organisasjonene legger ned. Når du bestemmer deg for å gi støtte til noe som viser seg å være en god idé. Det er fint å kunne bidra. ■

8 Slik får du jobb i bistand

Minerydderen

«Jeg gikk befalsskolen og var i infanteriet i fire år.»

Bjørn Hannisdal, minerydder Norsk Folkehjelp. Foto: Foto: Sveinung Uddu Ystad

Navn: Bjørn Hannisdal
Alder: 30 år
Jobb: Rådgiver, avdeling for Humanitær nedrustning i Norsk Folkehjelp

Bjørn Hannisdal har gått befalsskolen og vært i infanteriet. Han har engasjert seg i utviklingsspørsmål gjennom Operasjon Dagsverk (OD) og Press, ungdomsorganisasjonen til Redd Barna. Nå jobber han som rådgiver i Norsk Folkehjelp på prosjekter som har med destruering av miner og klasebomber å gjøre.

– Vi jobber både med å destruere miner og klasevåpen, men også destruksjon og sikring av ammunisjonslagre. Jobben min handler om å fordele ressurser, og ellers følge opp prosjektene på alle områder. En viktig del er å lære opp nasjonale myndigheter i hvordan de skal følge opp avtalene som forbyr bruk av miner og klasebomber, sier han.

Hannisdal forteller at Norsk Folkehjelp også driver mye politisk påvirkningsarbeid for å påvirke norske og internasjonale lover på feltet.

Eventyrlysten

– Det kan nesten virke som om du har planlagt alt for å få akkurat denne jobben?

– Jeg har alltid vært eventyrlysten og opptatt av rettferdighet og utviklingsspørsmål. Lenge har jeg drømt om en jobb som denne, men oppfatta det som at det var få muligheter. Med kostnadseffektivisering og fokus på at man skal bruke mest mulig lokalt ansatte, er det ikke så mange som får være så mye ute i felt som meg. Det er jo ikke alltid bare

enkelt, men det er en drøm som går i oppfyllelse.

Han har variert bakgrunn, selv om han ikke er mer enn 30.

– Etter videregående jobba jeg på hovedkontoret til Operasjon Dagsverk, og så fulltid i sentralstyret til Press i to år. Deretter tok jeg befalsskolen, og var i infanteriet i fire år, fra 2007. I tillegg har jeg ett og et halvt år med Midtøstenstudier og arabisk.

Hannisdal har jobbet med Midtøsten og Nord-Afrika inntil nylig, men har akkurat fått ansvaret for Afrikas Horn og Sør Sudan.

Store framskritt

– Vi blir bare kastet ut i det her, og det liker jeg godt. Det er så smalt og bransjespesifikt at det er lite jeg kunne gjort for å tilegne meg all kunnskapen på forhånd uansett. Det var fort gjort å komme i gang, det er ikke rakettforskning. Vi har mange utrolig dyktige teknikere og lokalt ansatte, det er stor institusjonell erfaring, og man lærer raskt i et sånt miljø.

Når dagene i drømmejobben ikke er enkle, synes han det er ekstra motiverende med alle fremskrittene som er gjort.

– For 20 år siden trodde man dette kom til å være et problem vi måtte slite med i hundrevis av år, men nå ser vi allerede en ende på det. Det er bare noen få land igjen hvor miner er et stort problem, forteller han. ■

Designer verden bedre

Navn: Hafdis Hermannsdóttir
Alder: 31 år
Jobb: Tjenestedesigner i Design uten grenser

Hafdis Hermannsdóttir har en snart fullført doktorgrad i tjenestedesign fra Universitetet i Ålborg, og har vært på utveksling til det prestisjefylte Aalto University i Finland. I januar ble hun ansatt som den første tjenestedesigner i Design uten grenser. Nå vil hun designe helt andre måter å leve på.

– Min generasjon designere har gått fra å lage produkter, til det vi kaller «design for change». Vi vil skape forandring i verden, eller impact som vi sier. Men å jobbe med utvikling i Sør var ikke noe jeg hadde sett for meg da jeg begynte å studere design, forteller Hermannsdóttir.

Brukerdialog

Tjenestedesign handler om å utvikle nye tjenester, eller forbedre brukeropplevelsen av allerede eksisterende tjenester.

– Mitt første prosjekt er for Bank of Uganda. Jeg skal videreutvikle et eksisterende brettspill for å skape såkalt financial literacy, altså kunnskap om hvordan investering og finansinstitusjoner fungerer. Spillet skal lære opp folk som har lyst til å starte en liten bedrift. Hvordan kan du produsere produktet ditt på en

måte som gjør at kundene har råd, og at du samtidig tjener penger på det? forklarer hun.

Dette blir hennes første reise til et utviklingsland i jobbsammenheng. Eneste tidligere erfaring er som turist i Guatemala og Cuba. Hun ser for seg at det blir tre-fire turer i året i forbindelse med prosjektene.

På vent

Da Hermannsdóttir fikk muligheten til å begynne i Design uten grenser, valgte hun å sette doktorgraden på vent.

– Det var over 200 søkere på stillingen. Jeg tror jeg fikk den fordi jeg har tjenestedesign som fagfelt, det er ikke så mange som har det, for det er en ganske ny designdisiplin. Jeg liker at det er motiverte folk her, høyt tempo og flat struktur: Vi samarbeider hele tiden på tvers av fagområdene her i organisasjonen.

I tillegg til ulike fagfelt, er det også et mangfold av nasjonaliteter å forholde seg til som ansatt i Design uten grenser. Fordi én av designerne er ugandisk, prater de utelukkende engelsk på kontoret. Hun må også kommunisere på engelsk med prosjektpartnerne. At Design uten grenser har spesialisert seg på utvikling

«Jeg hadde aldri sett for meg at jeg skulle jobbe med utvikling i Sør da jeg begynte å studere design.»

Hafdis Hermannsdóttir, designer i Design uten grenser.

Foto: Sveinung Uddu Ystad

i Sør, er Hermannsdóttir glad for av både faglige og personlige grunner.

Motiverende

– Det er utrolig motiverende å jobbe med mer grunnleggende behov. Da kan jeg se at design brukes til noe

viktig, ikke bare å pynte litt her og der for å forbedre en opplevelse, men virkelig gjøre en forskjell.

Hun ser fram til å reise ut, og gleder seg til å se hvordan folk i utviklingsland selv finner designmessige løsninger på problemer i hverdagen. ■

FN

– enorme oppgaver, minimale ressurser

FN er blitt kritisert for å være ineffektiv, handlingslammet og byråkratisk. Det er likevel en ettertraktet global arena og en organisasjon med moralsk autoritet. De fleste utfordringer, ikke minst de vanskeligste, havner før eller senere på FNs bord. Krigen i Sør-Sudan er en av dem. Begge foto: NTB Scanpix

Den blodige Syria-krigen, russisk ekspansjonisme, islamistisk terror, konflikter i Afrika, økende flyktningstrømmer, ebola, narkotikatrafikk, klimatrusler, fattigdom og menneskerettighetsovergrep. Dette er noen av de enorme utfordringene FN skal takle ved inngangen til jubileumsåret 2015. **Av Gunnar Zachrisen**

Verdensorganisasjonen ble etablert i 1945, i kjølvannet av 2. verdenskrig. Organisasjonen har vokst enormt

både i antall medlemsland, oppgaver og ambisjonsnivå. Dens moralske autoritet er betydelig, men det er en mellomstatlig og konsensusbasert or-

ganisasjon – med en kraft som ikke er større enn det medlemslandene tillater.

FN trenger å fornye seg for å være bedre i stand til å takle sine nye og gamle utfordringer, mener utenriksminister Børge Brende. Nå iverksetter han et prosjekt som har til hensikt å arbeide fram reformforslag, ideer og initiativer – for å gi 70-åringen fornyet kraft.

Det skal skje i samarbeid med det norske sivilsamfunnet, tenketanker

og likesinnede land. Innen høsten er målet å kunne presentere forslag for FNs generalsekretær og andre medlemsstater i FN.

Det skjer i et år som vil bli svært preget av utviklingsagendaen – med viktige konferanser om fred, finansiering, klima og utviklingsmål. Og i 2016 skal FN velge ny generalsekretær.

Les vårt intervju med utenriksminister Børge Brende og Bistandsaktueltts ti forslag til et mer slagkraftig FN – side 10-12. ■ →

10 Tema: FN-reform

Her er 10 reformer som vil gjøre FN bedre

Utenriksdepartementet har invitert til innspill for å reformere FN. Her er Bistandsaktuelts forslag.

Kommentar: Gunnar Zachrisen

1

Bedre mekanismer for å løse verdenskriger og konflikter

Etableringen av FN for 70 år siden, i kjølvannet av 2. verdenskrig, har gitt verden en global møteplass for stater. Det har gjort det mulig å etablere internasjonale normer og kjøreregler, og i mange tilfeller unngå væpnet konflikt.

Den 3. verdenskrig er unngått, men fortsatt eksisterer det mange blodige og truende regionale og nasjonale konflikter. I perioden 1989-2010 ble antall kriger og konflikter redusert med 80 prosent, men deretter har det skjedd et tilbakeslag.

FN er dårlig rustet til å håndtere ikke-statlige terroristbevegelser. Russisk ekspansjonisme og økende motsetning mellom Russland og Nato er en annen utfordring.

Både FNs fredsbevarende operasjoner og diplomatiske funksjoner har klare begrensninger slik de fungerer i dag, og verden må ofte ty til alternative kanaler for mekling når FN ikke maktet oppgaven.

Norge mener FNs generalsekretær bør få mer ressurser og utvidede fullmakter til å mekle i konflikter. Spørsmålet er om FNs mektigste nasjoner ønsker det samme.

Verdens mektigste nasjoner frykter at et FN med for stor makt vil kunne handle i strid med deres interesser. Derfor har Ban Ki-moon lite spillerom til å ta egne initiativer.

Foto: Alle foto: NTB Scanpix

2

Rike land må stille opp mer for FNs fredsoperasjoner i felt

Flere konflikter i Afrika – Darfur, Sentralafrikanske republikk og Mali – er eksempler på situasjoner der FN-styrkene kunne ha bidratt mye mer dersom de hadde hatt klarere mandater og større ressurser. Styrker fra Nato-land eller faste medlemmer av Sikkerhetsrådet deltar nesten aldri. Soldatene kommer fra land med mindre ressurser og dårligere utstyr, og mandatet de får fra Sikkerhetsrådet legger sterke begrensninger på hva de kan gjøre. Det gjorde at FN var dårlig forberedt på borgerkrigen i Sør-Sudan, og selv om FN har begrenset krigen i DR Kongo, så får de ikke avsluttet den.

Samarbeid med regionale organisasjoner kan i noen tilfeller bidra positivt til lokal eller regional oppslutning om konfliktløsning og bidra til god ressursutnyttelse, men dette betyr ikke nødvendigvis at alle styrker blir populære i lokalbefolkningen. Den militærfaglige kvaliteten på Natos styrker er i all hovedsak høyere enn på styrkene fra Den afrikanske unionen. Når Nato tar et fredsoppdrag med FN-mandat, så dekker de alle utgifter selv og stiller med hele arsenalet av jagerfly, spesialstyrker, helikoptre og stridsvogner. Det gjør ikke AU. Det må også antas at soldatenes motivasjon blir høyere når de får nok mat.

De fleste FN-soldater i verden kommer fra fattige utviklingsland. Hadde Nato-landene, Japan, Russland og Kina bidratt i større grad, kunne effekten vært enda større.

3

Dagens veto-rett i Sikkerhetsrådet hindrer konfliktløsning

Fem stormakter har permanent sete og veto i FNs sikkerhetsråd: USA, Kina, Russland, Storbritannia og Frankrike. Hver og en av disse kan blokkere for vedtak, og det har de gjort titt og ofte siden 1945.

Vetoretten sikrer stormaktenes strategiske egeninteresser, men blokkerer samtidig i mange tilfeller for konstruktive løsninger på konflikter. Syria-konflikten, som så langt har kostet rundt 200 000 menneskeliv, er et grovt eksempel på at vetomakter står mot hverandre og hindrer en løsning i FNs sikkerhetsråd. I den situasjonen var det Russland og Kina på den ene siden mot vestlige land på den andre. Russisk veto holder FN ute av Ukraina-konflikten. USAs veto har hindret mange initiativer i Palestina-konflikten. I slike tilfeller er FN handlingslammet.

En reform av vetoretten, i form av at noen vil frasi seg veto-rett, synes i dag svært lite sannsynlig. Derimot foreligger det forslag fra en rekke land, blant dem Norge, til reform av Sikkerhetsrådets arbeidsmetoder. Blant annet er det foreslått at veto-rett ikke skal kunne brukes i situasjoner der det foreligger forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser.

Vladimir Putin og Russland har gjort sitt til at Syria-konflikten ikke har funnet noen løsning. Så langt er 200 000 mennesker drept som følge av krigen.

4

Dagens sammensetning i Sikkerhetsrådet er avlegs

FNs sikkerhetsråd avspeiler ikke hvor flertallet av folk i verden bor. Et åpenbart problem er at noen store og folkerike nasjoner ikke har permanent sete i sikkerhetsrådet. India er det mest framtrepende eksempelet.

En tidligere foreslått løsning er å utvide antallet faste medlemmer av sikkerhetsrådet med fem, som inkluderer Japan, Tyskland, India, Brasil og et afrikansk land. I september 2004 undertegnet de fire nevnte landene en felles uttalelse hvor de gjensidig støtter hverandres krav om fast plass. Storbritannia og Frankrike erklærte at de støtter dette kravet.

Men nabolandene er imot. Sør-Korea husker hva Japan gjorde under 2. verdenskrig. Nesten ingen land i Latin-Amerika støtter Brasil. Pakistan og andre er sterkt bekymret for hva som kan skje dersom India får veto-rett. Norge har hele tiden motsatt seg å gi flere land veto-rett fordi det vil gjøre FN enda mer handlingslammet.

Indias statsminister Rajendra Modi leder et land med over 1 milliard innbyggere. Likevel er Sør-Asias gigant fortsatt langt unna å få et fast sete i Sikkerhetsrådet.

5

Valget av generalsekretær blir bestemt på bakrommet

Valget av FNs generalsekretær minner mer om pavevalget i Vatikanet enn en moderne demokratisk prosess. Valget blir avgjort «på kammerset» av de fem vetomaktene. Slik er tradisjonen. Åpne høringer der kandidatene kan presentere seg og sitt «program» overfor de 193 medlemslandene finnes ikke.

Det er behov for andre prosedyrer som kan sikre at det er den best egnede kandidaten som blir valgt.

USAs utenriksminister John Kerry er blant de som må konsulteres før en ny generalsekretær kan velges. Ryktene sier at Ban Ki-moon ble godtatt fordi han var «svak».

6

Menneskerettighetenes organer må få mer penger

FN er ikke en supermakt, men organisasjonen har moralsk autoritet. Alle land er opptatt av å unngå kritikk i verdensorganisasjonen og dens ulike organer. Både FNs menneskerettighetsråd og FNs høykommisær for menneskerettigheter har markert seg tydeligere de siste årene, i flere konflikter, blant annet i Syria. Det samme gjelder generalsekretæren, i et nødvendig forsøk på å rette opp tidligere feil. Han ble blant annet sterkt kritisert for å ha tatt for lett på overgrepene under Sri Lanka-krisen i 2009.

Menneskerettighetsarbeidet bør integreres bedre i FNs øvrige virksomhet. Finansieringen bør styrkes, blant annet gjennom økte bevilgninger til FNs høykommisær og FNs spesialutsendinger for menneskerettigheter. I dag mottar dette området bare 3 prosent av FNs samlede budsjett og er helt avhengig av frivillige bidrag.

Saudi-Arabias nye leder Kong Salman bin Abdulaziz al-Saud er ikke blant de sterkeste pådriverne for at FNs menneskerettighetsarbeid skal få mer penger.

7

Bedre koordinering i bistandskaoset på landnivå

Det er for mange aktører i FN-systemet og til dels uklare og overlappende mandater. FNs apparat for krisehåndtering omfatter alt fra samordningsorganet OCHA og humanitære organisasjoner som UNHCR og WFP til FNs utviklingsprogram UNDP. I dag er dette systemet «overarbeidet» på grunn av de mange ekstraordinære krisene i verden. Utviklingsarbeidet har også en rekke ulike aktører som tar seg av langsiktig utvikling – alt fra utdanning, helse og kvinnearbeid til aids og miljøarbeid.

50 000 FN-tjenestemenn er ansatt i ulike utviklingsoperasjoner «i felt». Disse er fordelt på om lag 1000 ulike FN-kontorer på landnivå. Myndighetene i ressursfattede utviklingsland må levere rapporter og holde dialog med alle kontorene. Jungelen omfatter forkortelser som WFP, UNECA, UNAIDS, UNDP, Unicef, WHO, FAO, UNFPA, OCHA og UNHCR, i tillegg til en rekke andre multilaterale aktører.

Manglende samordning av de mange ulike FN-aktørene har ofte vært et problem i ulike enkeltland, både hvem som uttaler seg på vegne av organisasjonen, budsjettstyring og koordinering av et effektivt arbeid.

Et forsøk på «Ett FN» i Rwanda har så langt gitt positive resultater, blant annet innsparinger på IKT, anskaffelser, finans, ansatte og lokaler. «Ett FN» er en reform som bør videreføres.

Rwandas leder Paul Kagame har invitert FN til å prøve ut det nye «Ett FN»-prosjektet i sitt land. Det ser ut til å ha gitt mange positive gevinster.

8

Medlemslandene må ta ansvar når arbeidet er for lite effektivt

FN, både sentralt og på landnivå, er i årevis blitt kritisert for å være en tungrodd, kostbar og lite effektiv organisasjon. Det skyldes at FN styres av medlemsland som hver for seg er mest opptatt av sine egne, ofte kortsiktige interesser. De er imot å svekke egen innflytelse til fordel for FN, både sentralt og på landnivå. Det kan også være økonomiske og strategiske egeninteresser, eller det kan være et ønske om å rekruttere egne borgere heller enn det best kvalifiserte personellet.

I tillegg kommer det som noen vil kalle «elefanten i rommet»: FN har bittesmå ressurser sett i lys av de enorme utfordringer verden står overfor: krig og konflikt, humanitære situasjoner og underutvikling.

President Barack Obama leder en nasjon som har frontet mye av kritikken mot et ineffektivt FN. Samtidig har supermakten bidratt lite til å gi FN større budsjetter og armslag.

9

En bedre modell for finansiering av nødhjelp og utvikling

Finansiering av FN ligner ikke en norsk budsjettidyll – der statsråder i lusekofte blir enige om påplusningene av oljemilliarder for året etter. I stedet er store deler av budsjettet overlatt til frivillige bidrag, i hovedsak fra en liten gruppe velstående medlemsland i, blant dem Norge. Disse frivillige bidragene er mer eller mindre uforutsigbare.

De obligatoriske bidragene fra medlemslandene er til FNs kjernebudsjett, fredsbevarende operasjoner og noen andre mindre poster. Kostnadene for all annen virksomhet skal dekkes av frivillige bidrag, inkludert all fattigdomsbekjempelse og nødhjelp til ulike kriser.

FNs ulike organisasjoner og programmer står for rundt 26 milliarder dollar i bistand til utviklingsformål hvert år (om lag 200 mrd. kroner), tilsvarende om lag en sjettedel av det norske statsbudsjettet for 2015. Mange vil mene at FNs oppgaver, som å avvikle ekstrem fattigdom og å yte hjelp til millioner av flyktninger, kan oppfattes som større enn de Erna og Siv har å stri med.

På utviklingssiden er Kinas president Xi Jinping foreløpig bare en liten bidragsyter. Norsk næringsliv gir mer penger til Unicef enn Kina, ifølge Unicef Norge.

10

FN må ta større ansvar for åpenhet rundt korrupsjon

Ulike FN-organisasjoner har ulik tilnærming til åpenhet rundt rapporter og regnskap. Norge har opplevd problemer med dette når korrupsjonssaker har oppstått etter varslinger, for eksempel der FN-organisasjoner er en av flere givere. I slike tilfeller er det ønskelig at ulike givere utveksler informasjon med sikte på å unngå å bli utsatt for «dobbel fakturering».

Svake formuleringer i avtaler har hindret Norge i å kreve tilbake penger fra FN når det oppdages korrupsjon. Siden 2008 har Norge gitt omlag 35 milliarder kroner til verdensorganisasjonen, men har bare én gang fått penger tilbake etter mislighold. ■

Norge har siden 2008 bidratt med 35 milliarder kroner til FNs organisasjoner. Korrupsjon rammer også FN, men bare én gang har Norge fått tilbakebetalt penger.

12 Tema: FN-reform

– Utfordringene verden står overfor i dag savner sidestykke. Flere av dem er annerledes enn bare for ett år siden. FN er den beste arenaen for å finne løsninger, sier utenriksminister Børge Brende (H).

Foto: Espen Røst

Brende:

– FNs sjef må få videre fullmakter

– Behovet for et sterkt, effektivt og proaktivt FN har aldri vært større. Nå må medlemslandene anstrenge seg mer for å investere i verdensorganisasjonen politisk og økonomisk, mener utenriksminister Børge Brende. Han ber nå om innspill til å reformere FN i samsvar med nye gigantutfordringer. **Av Gunnar Zachrisen**

Utenriksministeren karakteriserer FN som «det beste vi har, tross sine svakheter».

– Det å ha alle land til stede på en arena der man kan diskutere seg fram til felles løsninger er genialt og sterkt. Som en moralsk leder og normsetter i verden er det heller ingen alternativer, sier Brende.

Han mener et hovedproblem for FN er at det stilles sterke krav, uten at medlemslandene yter ressurser i rimelig forhold til utfordringene og forventningene. Brende mener at medlemslandene i større grad må holdes ansvarlig for hvordan FN framstår.

– Det glemmes ofte at FN er det eierne gjør det til. FN er resultatet av det engasjementet alle medlemslandene legger inn i organisasjonen. Det er vi som er eierne, sier han.

Han beskriver et mørkt bakteppe for det arbeidet som nå må gjøres med å styrke FN i en verden der problemene står i kø.

Mye er endret

– Utfordringene verden står overfor i dag savner sidestykke. Flere av dem er annerledes enn bare for ett år siden. Klimautfordringene, internasjonale kriminelle nettverk, nye terrororganisasjoner i en rekke land og

regioner, konflikten i Ukraina, enorme humanitære behov og økende flyktningstrømmer, nye sykdommer som ebola og økonomiske kriser. Behovet for et effektivt, proaktivt FN har aldri vært større enn i dag.

Utenriksministeren mener det er behov for en felles visjon blant medlemslandene for å utforme et FN som er bedre i stand til å takle de nye utfordringene.

– FN er blitt 70 år og trenger nå mer støtte og energi, både i felt og som et multilateralt beslutningsorgan, sier Brende.

Syria-treghet

Han mener sterkere tilstedeværelse fra FN i konfliktområder ville være en svært god investering i å forhindre krig og konflikt.

– Vi kunne ha unngått krigen i Syria om det internasjonale samfunnet hadde reagert raskere og med større kraft. I stedet fikk situasjonen utvikle seg, i negativ retning. Jeg vil minne om at det er bare 4-5 år siden flyktninger i regionen dro til Syria.

Blant reformene Norge allerede nå er positiv til å støtte er å se på hvordan generalsekretæren kan bli en reell megler i voldelige konflikter – med større handlingsrom.

Sterkere FN-sjef

– Verden vil være tjent med at generalsekretæren i større grad kan ta egne initiativer i krig og konflikt, uten å gå veien om Sikkerhetsrådet. Slik det fungerer i dag, blir han ofte bundet på hender og føtter av medlemslandene. De går langt i å blande seg inn i små detaljer på generalsekretærens kontor. Generalsekretæren bør i større grad kunne ta egne initiativ for å kunne megle i konflikter. En raskere inngripen fra FN kunne ha hjulpet i konflikter som Syria og Nigeria.

– Fem stormakter i Sikkerhetsrådet har i dag vetorett. Dette blir av mange sett på som et hinder for løsningen på konflikter som for eksempel Syria eller Palestina. Kan det være håp om å få til reformer på det området?

– Frankrikes forslag om å begrense bruken av vetorett er vel mer realistisk å få igjennom enn en fjerning av vetorett for de som allerede har den. Begrensningen kan gå på at et land forplikter seg til ikke å bruke vetorett i situasjoner der det foreligger forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser. Dette er et godt initiativ, og vi har sagt til Frankrike at de vil kunne regne med vår støtte.

«Kanarifuglen»

– Hvordan kan reformer bidra til å styrke FNs arbeid med menneskerettigheter?

– Menneskerettighetsarbeidet bør styrkes, blant annet gjennom økte bevilgninger. I dag mottar dette området bare 3 prosent av det samlede budsjettet. Menneskerettigheter er selve «kanarifuglen i graven». Hvis den begynner å vise sykdomstegn, er

det fare på ferde. Sør-Sudan er et eksempel. Vi burde allerede i 2011 sett at det da begynte å gå galt, og ropt et klarere varsku.

– FNs humanitære respons kritiseres i mange tilfeller for å være treg og byråkratisk?

– Det er lett å skylda på FN, men ressursene må stå i forhold til oppgavene. Både OCHA (FNs koordineringsorgan under humanitære kriser, red.anm.) og FNs matvareprogram er jo sterkt underfinansiert, i en situasjon der de står overfor enorme nye humanitære kriser. Vi burde sett et tydeligere FN i mange kriser, men både OCHA og matvareprogrammet gjør mye viktig arbeid. Tross kritikken og svakhetene, er FN likevel det viktigste og beste rammeverket vi har for arbeid med humanitære kriser, langsiktig utvikling og fred og sikkerhet.

Gift med FN

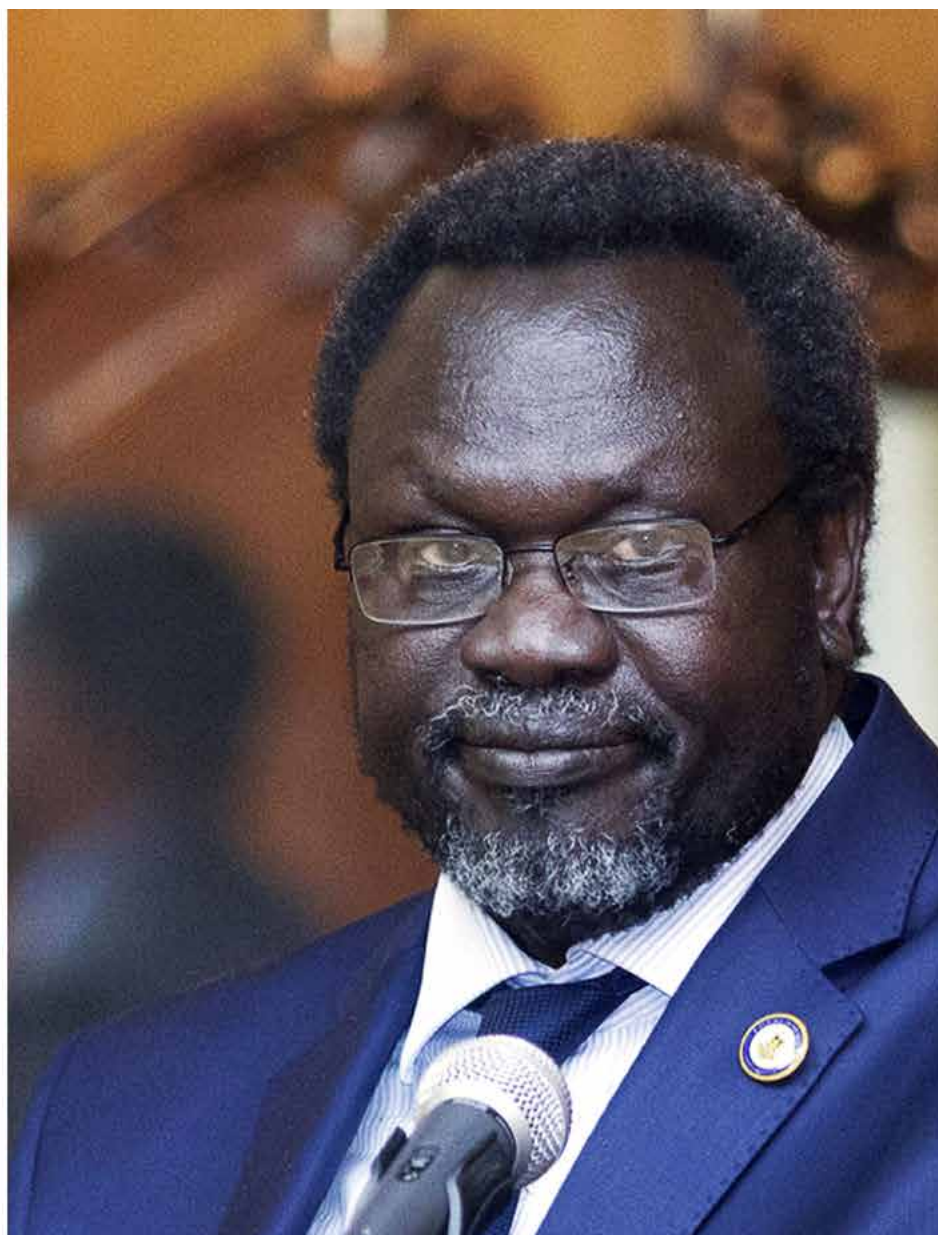
17. februar lanserte regjeringen det nye dialogprosjektet «FN70: En ny dagsorden» i et forsøk på å få til en dialog med aktører i Norge om FNs framtidige rolle. Brende understreker at et lite land som Norge har stor nytte av et multilateralt beslutningsorgan, som sikrer oppslutning om internasjonale normer og spilleregler.

– FN har stått ekstremt sentralt i norsk utenrikspolitikk helt siden 2. verdenskrig. Slik vil det også fortsette, men vi ønsker samtidig å bidra til at FN reformeres på en måte som står i forhold til behovene. Vi arbeider nå med å utvikle nye ideer – som vi kan dele med generalsekretæren og andre medlemsland. I prosessen vil vi konsultere andre land, forskningsinstitusjoner, tenketanker, organisasjoner og sivilsamfunnet, sier Brende. ■

President Salva Kiir og hans tidligere visepresident Riek Machar har så langt ikke blitt enige om en fredsavtale i Sør-Sudan. Foto: NTB Scanpix

Frykter storkrig i Sør-Sudan

Norge og andre land prøver nå å presse partene i Sør-Sudan til å bli med i en samlingsregjering. Der- som krigen i Sør-Sudan blusser opp igjen for fullt, frykter Norges spesialutsending en regional stor- konflikt. **Av Hege Opseth Vandapuye**

Da Bistandsaktuelt gikk i tryk- ken hadde de siste fredsfor- handlingene mellom partene i Sør-Sudan strandet. Presi- dent Salva Kiir og opprørsleder Riek Machar snakket sammen i Etiopias hovedstad Addis Abeba, men kom ikke til enighet. 15 måneders bor- gerkrig har til nå kostet titusener av menneskeliv og drevet 1,5 millioner på flukt.

– Foreløpig er det ikke tilstrekke- lig vilje blant partene til å finne en løsning, konkluderer Norges spesial- utsending Jens-Petter Kjemprud.

Tett på

Som norsk spesialutsending sitter han tett på forhandlingene i Addis Abeba og har hatt en rekke samtaler med Kiir og Machar. Til Bistandsak- tuelt sier han at det har vært reelle forhandlinger. Partene har kommet til enighet om enkelte punkter, men in- gen av dem er villige til å fire når det gjelder det viktigste: maktfordelingen dem i mellom.

– Det mest alvorlig nå er at partene går fra forhandlingene uten å ha un- dertegnet noe – uten å ha kommet i nærheten av en avtale. Det er kom- met signaler fra flere om at det kan

føre til at opptrapping av krigen er et naturlig neste skritt, sier Kjemprud.

Kina på banen

I kulissene jobbes det nå intenst med å få i gang en ny runde forhandlinger snarest mulig. Det tas nye grep og flere aktører er kommet på banen. I tillegg til det regionale samarbeidsor- ganet IGAD og troikaen bestående av Norge, Storbritannia og USA, trekkes nå både Den afrikanske unionen, EU, FN og Kina inn for å legge et enda større press på partene. Kineserne, som eier det meste av oljeinfrastruk- turen i landet, markerer med dette en endring i sin politikk ved å engasjere seg så direkte i fredsprosessen.

– Grunnen til at det settes så mye ressurser inn på å komme frem til en avtale er at om kamphandlingene virkelig skulle blusse opp, kan vi stå overfor det som fort kan bli en regio-

«Det er kommet signaler fra flere om at det kan føre til at opptrapping av krigen er et naturlig neste skritt.»

Jens Petter Kjemprud, spesialutsending til Sør-Sudan.

nal konflikt som kan true hele Afrikas Horn, sier Kjemprud.

Svært kritisk rapport

En uavhengig kommisjon nedsatt av Den afrikanske unionen har skrevet en rapport om overgrep begått av begge parter. Norge er blant landene som har krevd å få den offentliggjort.

I rapporten anklages både presi- dent Salva Kiir og og tidligere vise- president Riek Machar for å være ansvarlig for etnisk rensing og brutale drap. En av konklusjonene til kommisjonen er at verken Kiir eller Machar bør være en del av en over- gangsregjering i Sør-Sudan. I rappor- ten heter det også at Sør-Sudan bør settes under administrasjon av Den afrikanske union. USA, Storbritannia og Norge får noe av skylden for den pågående borgerkrigen.

Rapporten hevder troikaen ivret så mye for å få på plass en fredsavtale at det ble presset fram «en uberegne- lig politisk klasse», som nå sitter med makta i Afrikas yngste nasjon.

Kilder hevder at rapporten ikke er blitt offentliggjort i frykt for at det kan forpurre forhandlingene.

– Det er vanskelig å kommentere en rapport som ikke er offentliggjort, sier Kjemprud.

Forsiktig optimist

Den norske diplomaten er likevel håpefull og tror at det kan komme en fredsavtale før sommeren. Han påpeker at olje og økonomi er et stridspunkt mellom partene. Slik si- tuasjonen er nå, blir det stadig min-

dre penger og olje å prate om.

Den sittende regjeringens formelle legitimitet utløper den 8 juli i år. I til- legg kommer trusler om sanksjoner og sivilbefolkningens lidelser. Samlet sett kan dette gjøre at partene til slutt finner ut at de har mest å tjene på å signere en fredsavtale.

– Vi mener en avtale må inneholde grunnleggende styresettreformer, re- strukturerings av hæren, forsoning og et rettsoppgjør, og en åpen og rett- ferdig valgprosess. Det er ting som må være med om en avtale skal bli bærekraftig.

Da forhandlingene startet for et drøyt år siden, var det full isfront mellom Salva Kiir og Riek Machar. De nektet å håndhvilse på hverandre.

– Nå sitter de i samme rom og sam- taler over flere timer, forteller den er- farne diplomaten.

Gigantutfordringer venter

Men om Sør-Sudans ledere skulle komme til enighet er det mye som gjenstår. Når fredsmeklere sier at «å få til en fredsavtale er kanskje den letteste jobben» sier det mye om sta- tus i verdens nyeste land.

– Det er ingen tvil om at Sør-Sudan vil trenge det internasjonale samfun- nets bistand i lang tid. Og der har Norge en unik rolle å spille; Vi har svært gode forbindelser til begge par- ter i konflikten og nabolandene som er engasjert. Norge har tillitt og det er også en forventning om at vi skal spille en rolle i fredsarbeidet. Det er enorme oppgaver som skal løses, sier Kjemprud. ■

14 **Aktuelt**

– Kongosaken har ødelagt skogsamarbeidet med Norge

Kongos tidligere miljøminister José Endundo mener den diplomatiske floken mellom Norge og DR Kongo etter Moland/French-saken har bremsert norsk vilje til å bevare verdens nest største regnskog. Regnskogfondets Lars Løvold kaller Kongo et sort hull i den norske klima- og skogsatsingen. **Av Espen Røst**

Jeg er skuffet over den norske regjeringens innsats for å beskytte Kongos regnskog, sier tidligere miljøminister José Endundo Bononge til Bistandsaktuelt.

Endundo var minister i DR Kongo mellom 2008 og 2012, og en håpefull medspiller da norske myndigheter lanserte sitt internasjonale engasjement for å redde verdens regnskoger for drøye syv år siden. Håpet var at DR Kongos miljømyndigheter gradvis ville bli rustet til å kunne ta større ansvar for verdens nest største regnskog.

I 2008 overførte Norge 500 millioner kroner til Congo Basin Forest Fund, et flergiverfond styrt av Den afrikanske utviklingsbanken. Sammen lovet norske og britiske myndigheter at fondet skulle få tilført kapital på rundt en milliard kroner.

Pengene skulle være starten på et langsiktig samarbeid for å bevare verdens nest største regnskog. Men etter en lovende start har samarbeidet med partnerne bremsert kraftig opp. Noen mener at kapasitetsproblemer i Afrika-banken og korrupsjon i enkeltprosjekter har vært blant årsakene.

Halvannet år etter norske myndigheters første pengeoverføring til Kongobasseng-fondet dømmes Tjostolv Moland og Joshua French til døden for drapet på sjåføren Abedi Kasongo, og for spionasje for Norge. Den diplomatiske floken som følger har ødelagt for det norsk-kongolesiske skogsamarbeidet, mener Kongos tidligere miljøminister.

Norske diplomater

I dag er José Endundo Bononge parlamentsmedlem og formann Det kristelige demokratiske partiet (Parti Démocrate Chrétien). Han er innvalgt i parlamentet fra den skogrike delstaten Equateur.

– Det har vært noen diplomatiske utfordringer mellom norske og kongolesiske myndigheter, etter arrestasjonen av Tjostolv Moland og Joshua French. Føler du disse utfordringene har «ødelagt» skogsamarbeidet mellom Norge og DR Kongo?

– Jeg føler ikke. Jeg er overbevist om at denne uheldige hendelsen har redusert bistandssamarbeidet mel-

lom Norge og Kongo, fordi norske diplomater har sagt det direkte til meg. Disse to tingene har jo ingenting med hverandre å gjøre, så det er svært uheldig. Og før hendelsen var samarbeidet mellom miljødepartementene i Kongo og Norge svært godt. Samarbeidet har lidd som følge av denne uheldige hendelsen øst i Kongo, sier Endundo.

Gode skussmål

I en uavhengig evaluering av den norske regnskogstøtten ved utgangen av 2010 heter det at kongolesiske myndigheter «har vist stor fremgang for å sette REDD på landets utviklingsagenda». Evalueringsteamet foreslår en rekke tiltak for å oppskalere bistanden til det konfliktherjede landet. DR Kongo, som har 60 prosent av regnskogen i kongo-bassenget, fikk altså svært gode skussmål av det internasjonale samfunnet for sin vilje til og forståelse for viktigheten av å bevare regnskogen.

Men så, når arbeidet skulle oppskaleres fordi de riktige mekanismene begynte å ta form, ble de diplomatiske forbindelsene mellom Norge og Kongo kjøliger. En rekke kilder Bistandsaktuelt har snakket med hevder det var på grunn av den betente «Kongo-saken». I perioder var skogdialogen på et nullpunkt, og svært mye av arbeidsinnsatsen norske diplomater la ned i landet handlet om de to nordmennene som satt fengslet i et av verdens verste fengsler – i hjertet av Sentral-Afrikas regnskog.

«DR Kongo er et vanskelig land å jobbe i med korrupsjon og en rekke problemer. Det er selvfølgelig med som en del av årsaken til den trege utviklingen med regnskogbevaring, men politikken med å bruke støtten til Kongos regnskog som et pressmiddel for å få løs Moland og French er helt feilslått; det nytter ikke å presse Kabila», sier en kilde som tidligere har stått nært på prosessen.

– Det er nok riktig å si at «Kongo-saken» har vanskeliggjort relasjonene mellom Norge og Kongo, og at saken har påvirket også skogsamarbeidet, men Kongo er et vanskelig land å drive bistand i, med høy korrupsjon og svake styringsmekanismer, så jeg →

Tidligere miljøminister i DR Kongo, José Endundo.

Da Tjostolv Moland og Joshua French ble ført gjennom gatene i Kisangani til fots, skapte det enorm oppmerksomhet i Norge. I den første rettsrunden i 2009 ble de to nordmennene dømt til flere dødsdommer hver. Rettssaken var starten på det som skulle bli en diplomatisk floke mellom norske og kongolesiske myndigheter. Foto: Espen Røst

16 Aktuelt

→ tror flere aspekter har spilt inn når skogsamarbeidet har kommet så kort som det har, sier tidligere miljøminister Bård Vegar Solhjell (SV).

Bistandsaktuelt har snakket med en rekke nøkkelpersoner som understøtter tidligere miljøminister Endundos uttalelser. Flere hevder norske myndigheter har brukt skogsatsingen som pressmiddel for å få løslatt Tjostolv Moland og Joshua French.

– Det er ikke bra å bryte menneskerettighetene eller å fengsle folk i grusomme fengsler, som i Kongo. Men er fengslingen og dommene mot to nordmenn god nok grunn til å stoppe alt samarbeid med kongolesiske skogmyndigheter? spør miljøforkjemper Barthélemy Boika fra det kongolesiske organisasjonsnettverket Réseau Ressources Naturelles (RRN) retorisk.

– *Har arrestasjonen av Moland og French, dommene mot dem, og den diplomatiske floken i kjølvannet, påvirket skogsamarbeidet mellom Norge og Kongo?*

– Ja selvfølgelig, sier Boika kontant:

– Jeg er ikke i posisjon til å bekrefte at det dere kaller «Kongo-saken» har ødelagt skogsamarbeidet, men absolutt alt tyder på det. Prosessen var godt i gang men så stoppet det plutselig opp. Når vi spør kongolesiske myndigheter om dette nå, er svaret at «det er problemer med Norge». Vi leser det som om det er saken med de norske fangene som har stoppet samarbeidet. Vi hadde store forventninger til det nasjonale REDD-fondet, der Norge skulle bidra vesentlig, men alt arbeidet har stoppet opp.

Skogene i Kongo-bassenget dekker mer enn 2 millioner kvadratkilometer. Det tilsvarer hele Grønland eller Saudi-Arabia. Skogbeltet i Sentral-Afrika har omtrent en femtedel av jordas gjenværende tropiske skog og er verdens nest største regnskog.

Et sort hull

Norge lovet i 2007 å bruke inntil tre milliarder kroner årlig i fem år på det globale regnskogsinitiativet. Satsingen karakteriseres av mange som en suksess, og Norge har i dag en klar lederrolle i den internasjonale kampen for skogbevaring og den internasjonale REDD-prosessen. Leder av Regnskogfondet Lars Løvdal mener Norge har grunn til å være stolte av regjeringens regnskogssatsing, og mener den er ekstremt viktig.

Kongo-saken

I april 2009 krysser to eventyrlystne nordmenn grensa mellom Uganda og DR Kongo. Norsk-britiske Joshua French og Tjostolv Moland fra Vegårshei reiser de 1000 kilometerne gjennom regnskogen til provinshovedstaden Kisangani. Hvordan turen endte er velkjent: Motorsykkelen gikk i stykker, de leide bil for å returnere til Uganda, men bare 10 mil utenfor Kisangani blir sjåfør Abedi Kasongo skutt og drept. Etter en vill flukt gjennom jungelen blir de to arrestert. Kongolesiske myndigheter mener nordmennene står bak drapet. Og etter flere måneder i et av verdens dårligste fengsler dømmes begge til døden for drapet på sjåfør Kasongo, og fordi de ble arrestert med ID-kort fra forsvarer, dømmes de også som norske spioner.

– Norge har oppsiktsvekkende nok tatt en helt klar verdensledende rolle i forhold til regnskogbevaring – med ett unntak: Kongo er et sort hull på en ellers strålende betydningsfull satsing. Det gjenstår som en meget stor unnlattessynd at verdens nest største regnskog er latt i stikken, sier Løvdal.

Han mener at Kongo er det landet hvor «skogsatsingen kunne hatt størst innflytelse og virkelig påvirket hele utviklingsveien til et land med millioner på millioner av fattige mennesker».

– Det er oppsiktsvekkende at man ikke har jobbet systematisk og etablert et ordentlig samarbeid med Kongo.

– *Det har jo vært diplomatiske komplikasjoner mellom Norge og Kongo de siste årene; hvordan tror du det har påvirket manglende vilje til å redde Kongos regnskog?*

– Jeg håper det ikke har spilt noen rolle, men jeg er veldig interessert i å høre hva Jonas Gahr Støre og Børge Brende svarer på det spørsmålet.

– Norske myndigheter har aldri satset i noen seriøs grad på regnskogbevaring i Kongo. Det har riktignok gått midler gjennom FN-systemet, Kongobassengfondet under Den afri-

– **Norge har oppsiktsvekkende nok tatt en verdensledende rolle i regnskogbevaring – med ett unntak: Kongo er et sort hull på en ellers strålende og meget betydningsfull satsing.**

Foto: Espen Røst

Les mer på nett

bistandsaktuelt.no

kanske utviklingsbanken og USAID, men dessverre ikke noe som har hatt vesentlig betydning.

Og det er bemerkelsesverdig mener Løvdal: For pengene til å satse har vært der hele tiden:

– Jeg mener at den forrige og den nåværende regjeringen, spesielt utenriksminister Børge Brende, bør forklare hvorfor man har latt denne ekstremt gode muligheten til å bidra helt vesentlig til at DR Kongo valgte en grønn utviklingsvei gå fra seg. På lang sikt ville den tjent DR Kongos interesser og miljøet på en helt annen måte enn vi ser i dag.

Lovende start

Løvdal sier at arbeidet med REDD og skogbevaring i DR Kongo var svært lovende i fra starten i januar 2009.

– Den gang jobbet en bredt sammensatt internasjonal delegasjon sammen med en bredt sammensatt kongolesisk delegasjon om å stake ut prosessen framover. Internasjonalt deltok representanter for de relevante FN-organene og Verdensbanken, og fra norsk side representanter fra klima- og skoginitiativet, UD og Regnskogfondet. At det også fantes

representanter for det kongolesiske sivilsamfunnet på den kongolesiske siden skyldtes at Regnskogfondet informerte dem og finansierte deres deltakelse. Men de midlene som muliggjorde dette kom fra den norske regnskogsatsingen. Det var også norske skogpenges som finansierte den internasjonale deltakelsen og dekket kostnadene til det nasjonale REDD-kontoret i Kongo.

Løvdal mener prosessen i Kongo utviklet seg, overraskende for svært mange, til å bli et av de beste eksemplene på god planlegging i de tidlige fasene av REDD. Han sier FNs skogsatsing UNREDD og Verdensbankens Forest Carbon Partnership Facility (FCPF) samarbeidet sjeldent bra i Kongo og at sivilsamfunnet fikk mulighet til å delta i utviklingen av nasjonale REDD-planer.

– Men gode prosesser i 2009-2010 og støtte til enkeltprosjekter er svært langt unna hva som kunne vært oppnådd med en reell satsing. De nasjonale planene burde vært satt ut i livet gjennom forpliktende, konkrete avtaler støttet opp av betydelig finansiell og teknisk hjelp. Etter de konstruktive REDD-prosessen i DR Kongo

«Det er oppsiktsvekkende at man ikke har jobbet systematisk og etablert et ordentlig samarbeid med Kongo»

Lars Løvold, leder i Regnskogfondet

i 2009 og 2010 burde Norge ha fulgt opp sitt engasjement med politiske samtaler på høyt nivå og etablert et ambisiøst bilateralt samarbeid med Kongo, slik man har gjort med Brasil, Guyana og Indonesia, sier Løvold:

– Kongo kunne vært et helt annet sted i dag om dette hadde skjedd.

Han mener det haster å gjøre noe. Sammenlignet med Amazonas har regnskogen i Sentral-Afrika stått relativt sett urørt. Men det mønsteret er i ferd med å endre seg. Ifølge anslag fra Congo Basin Forest Fund kan dårlige politiske valg og mangel på inngripen for å stoppe økende skogforringelse bety at to tredeler av regnskogen i Kongobassenget vil være borte iløpet av de neste 25 årene.

At DR Kongo fortsatt ikke er høyt på agendaen til den norske klima- og skogsatsingen skuffer Barthélemy Boika, Lars Løvold og José Endungo.

– Det er vanskelig å være i skoene til den norske utenriksministeren, men jeg vil si at han må komme hit på besøk og se virkeligheten på bakken: Skogens voldsomme utstrekning, og problemene med en svak forvaltning som ikke kan klare å takle presset mot skogen på egenhånd. Jeg vet at Kongos nåværende regjering ønsker hjelp til å utvikle en bærekraftig skogpolitikk. Men for å bevare regnskogen i Kongo trengs det penger og vi trenger hjelp for å få det til, sier Endungo, med adresse til den norske regjeringen. ■

Vil ikke kommentere

Politisk ledelse i utenriksdepartementet har ikke ønsket å svare på spørsmål om diplomatiske komplikasjoner og anklagene om at «Kongo-saken» har ødelagt skog-samarbeidet med Kongo. Svaret fra UD er at «ettersom det er KLD som

har det konstitusjonelle ansvaret for skogprosjektet blir det riktig at de svarer på spørsmålene om dette». Etter flere henvendelser til klima- og miljødepartementet (KLD) ble det klart at heller ikke miljøminister Tine Sundtoft ønsket å svare.

Eritrea er verdens medieversting

I snart 14 år har den svensk-eritreiske journalisten Dawit Isaak levd i mørkt isolat i et av Eritreas mange fengsler. Organisasjonen Reportere uten grenser mener at landet er det verste i verden for journalister.

Av Jan Speed i Gøteborg

Det er fem år siden familien hørte noe om Dawit Isaak. Datteren mener at han fortsatt er i live. Støttespillere tror internasjonal oppmerksomhet hindrer at han blir drept.

Det var i september 2001 at Eritreas sterke mann, president Isayas Afewerki, tok kvelertak på den gryende kritiske pressen i landet. De uavhengige avisene hadde skrevet om en gruppe innad i regjeringspartiet som krevde demokratiske reformer. Organisasjonen Reportere uten grenser kan bekrefte at 16 journalister sitter fengslet uten lov og dom i Eritrea, under svært vanskelige kår.

Dawit Isaaks tilknytning til Sverige gjør at Amnesty, ulike journalist- og forfatterorganisasjoner og flere aviser har satt hans sak på agendaen.

Han kom til Sverige i 1987 under den eritreiske frigjøringskrigen mot Etiopia. Han fikk etterhvert svensk statsborgerskap. Fremdeles bor deler av familien i Sverige. Han dro tilbake til hjemlandet da det fikk sin uavhengighet, og arbeider for avisen Setit.

Mislykket diplomati

I flere år drev Sverige stille diplomati for å få ham løslatt, uten at det lyktes. Hans støttespillere mener kravene må være mer høylytte.

Støttespillerne i «Free Dawit» har nå bygd en kopi av cellen hans. Den ble satt opp på Mediedagarna i Gøteborg som ble arrangert tidlig i mars. Hensikten var i gi folk en antydning av hvordan de politiske fangene og ytringsfrihetsfangene i Eritrea har det.

Cellen er liten. Det eneste lyset er gjennom noen få sprekker. Med døren låst går alt bare i sjatteringer av grått og svart. Det er så vidt han kan skimte teppet på gulvet som er senga hans og bøtta som er doen. Det

er hett og klaustrofobisk.

– Viktig kampanje

– Jeg tror at sånne kampanjer er viktige for at folk ikke skal glemme de som sitter fengslet. Dawit er blitt deres ansikt utad, men jeg tror det hjelper de andre også, sier datteren Betlehem Isaak.

Året etter at han ble fengslet meldte Committee to Protect Journalists at Dawid hadde havnet på sykehus som følge av tortur.

– Sist vi snakket med ham var i 2005. Da ble han sluppet ut av fengsel og ringte til oss for å si at han skulle komme til Sverige. Etter to dager ble han satt inn igjen, forteller datteren.

«Løslatelsen» var bare ytterligere en form for sadistisk tortur.

Fem år senere kom det hittil siste livstegnet. En tidligere fangevokter fortalte at han hadde jobbet i fengselet der Dawit satt - trolig i hovedstaden Asmara.

– Jeg lever på håpet at han er i live. Man må tro på noe i møte med alt det forferdelige som Eritrea gjør mot sin egen befolkning, sier Betlehem.

Statskontrollert

I dag er det kun tre aviser, to fjernsynsstasjoner og tre radiokanaler i landet, men de er statsstyrte og regjemevnlige. Internett er bare tilgjengelig gjennom den statskontrollerte infrastrukturen. Websider til eritreere i eksil og YouTube er blokkert.

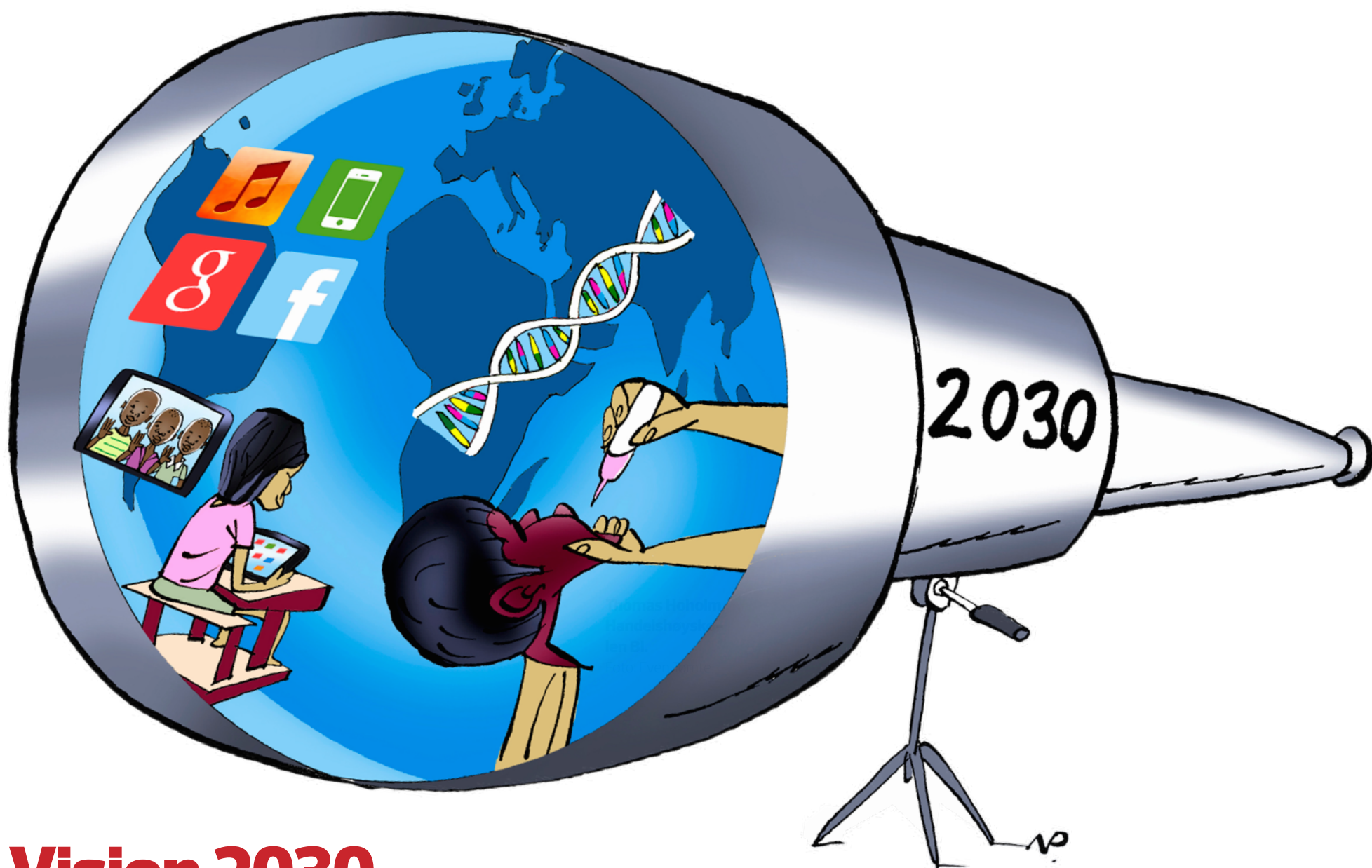
Et 30-talls journalister har flyktet fra landet. Det er noen eksil-radiostasjoner som forsøker å kringkaste til Eritrea, blant annet Radio Erena som sender via satellitt fra Paris. Men regimet bruker støysendinger for å slå ut signalene.

Reportere uten grenser plasserer Eritrea på bunnen av pressefrihetsindeksen for 2015. ■

Betlehem Isaaks far, forfatteren og journalisten Dawit Isaak. Han har sittet fengslet i Eritrea siden 2001. Foto: Jan Speed

Visjon 2030

Idedugnad for helse og utdanning

Hva har nyskaping i norske bedrifter å gjøre med helse og utdanning i fattige land? Ganske mye, mener utenriksminister Børge Brende.

Av Hege Opseth Vandapuye og Even Tømte

Når FNs medlemsland vedtar nye bærekraftige utviklingsmål i høst har vi et felles globalt ansvar for å finne ut hvordan også vi kan bidra til å oppnå målene. Gjennom innovasjon, enten det er snakk om ny teknologi, nye måter å gjøre ting på eller nye måter å finansiere utvikling på, så kan vi få mer ut av hver krone vi bruker, sier Brende til Bistandsaktuelt.

Regjeringens initiativ «Visjon 2030» ble lansert i fjor høst av utenriksminister Børge Brende, helse- og omsorgsminister Bent Høie og kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen. Initiativet skal gi innspill til arbeidet med de nye internasjonale bæ-

kraftsmålene, som vil bli vedtatt av FNs generalforsamling i september.

116 bidrag

I fjor høst inviterte regjeringen til «innovasjonsdugnad» for å bedre arbeidet med global helse og utdanning. 116 bidrag kom inn fra aktører over hele Norge. Bidragene spenner fra solcellelamper og apper til hurtigskoler og kameraovervåking av nyfødte.

– Det finnes et bredt kompetansemiljø som har gode idéer og gode løsninger som også kan komme til nytte i lav- og mellominntektsland. Det vet vi nå etter at hele 116 bidrag har kommet inn. Alle disse miljøene bør trekkes med når vi samles for å diskutere hvordan vi i skal jobbe

frem mot 2030, kommenterer utenriksministeren.

Utveksling av idéer

Men å komme med idéer er langt fra nok. Det som teller er å få de 116 forslagene som har kommet inn til å bety noe i praksis – noe flere av dem allerede gjør.

– Å komme med en smart ny dings er altså ikke noen innovasjon dersom man ikke kan knytte an til det som allerede gjøres. Det skjer ikke av seg selv. Vi heier alltid på innovasjon, men glemmer at innovasjon også kan være veldig destruktivt. Å lykkes med innovasjon handler om å bygge gode og stabile allianser – vi kan kalle det praktisk mikropolitikk, sier Thomas

« Dette er gode idéer og gode løsninger som også kan komme til nytte i lav- og mellominntektsland. »

Hoholm, førsteamanuensis ved Handelshøyskolen BI.

Han mener fremtidens innovasjoner vil handle om infrastruktur, koordinering og samordning av informasjon. Viktig er det også å finne nye og smarte måter å bruke teknologi som allerede finnes.

– Mange utviklingsland har utviklet løsninger som går lengre enn hva man finner i Norge, for eksempel mobile banktjenester i Afrika. I Afrika er det også utviklet systemer for deling av helseinformasjon som går mye lengre enn de vi har i Norge – paradoksalt nok iblant med norske aktører med på laget. Det er enormt innovativt, med stort potensial. De fleste regioner i Norge bruker fortsatt telefaks i kommunikasjonen mellom kommuner og sykehus. Man er på vei bort fra det, men det går veldig langsomt.

– Det er masse å hente når det gjelder tjeneste innovasjon og organisering. Men det er ikke sikkert de mest innovative løsningene kommer fra Norge, konstaterer Hoholm. ■

10 norske nyskapingar

I fjor høst inviterte regjeringen til nasjonal «innovasjonsdugnad» for å styrke arbeidet med helse og utdanning i verden. Tilsammen 116 forslag kom inn fra aktører over hele Norge. Her er ti av dem.

Smart-telefoner mot gulsott

Gulsott forårsaker over 100 000 dødsfall i året som kunne vært unngått. Utstyret som tradisjonelt har blitt brukt til å diagnostisere gulsott er så dyrt at det er utilgjengelig for mange som lever i lavinntektsland. Moderne smarttelefoner er imidlertid også gode nok til å benyttes til diagnostisering av gulsott. Et slikt verktøy kan være til stor hjelp i arbeidet med å redusere barnedødeligheten i fattige deler av verden.

www.ntnu.no.

Varme-testing av medisiner

Helt fra en vaksinedose produseres til den blir satt i armen på en pasient, må vaksinen holdes nedkjølt. Det byr på problemer når Leger Uten Grenser gjennomfører vaksinekampanjer i svært varme områder uten tilgang til elektrisitet. Nå tester organisasjonen hvordan vaksiner reagerer om de oppbevares i høyere temperaturer enn anbefalt. Vaksiner som tåler høyere temperaturer gjør det mulig å nå målet om universal tilgang til vaksiner.

msf.no.

Grunnleggende internett for alle

Basic Internet er designet for å overføre tekst og bilde, slik at også mennesker som bor i områder med dårlig nettkapasitet kan få tilgang til enkle Internett-tjenester. Konseptet bruker lav kapasitet, hvilket er essensielt ved bruk av satellitt. Tilgang til Internett er avgjørende for at folk igjen skal få tilgang til oppfinnelser som er med på å bedre helsetjenester og utdanning.

basicinternet.org.

Globalt læringsunivers

Salaby er et digitalt læringsunivers for barnehagen og 1.-7. trinn som inneholder undervisningsmateriale i alle fag. Det finnes over 230 000 abonnenter i Norge. Salaby har også gjennom flere år utviklet innhold til bruk i morsmålsundervisning og tilbyr i dag sider for bruk i morsmålsundervisning på syv språk; somali, tamil, tigrinja, tyrkisk, polsk, litauisk og filippinsk. Nå vil Gyldendal nå ut over hele verden.

gyldendal.no.

E-registre for mødre- og barnehelse

Dagens systemer for svangerskaps- og fødselsomsorg, både for registrering og helseovervåking, er ofte omstendelige og ineffektive tidstyver. Folkehelseinstituttet har utviklet et rammeverk for e-registre for mødre- og barnehelse. Målet er å lette på helsepersonells arbeid om rapportering, samtidig som tilgangen til informasjon øker.

fhi.no.

Hurtigskoler for de som falt utenom

Speed Schools er et skoletilbud for barn som ikke har fått vanlig skolegang. Etter ni måneder på hurtigskole tar barna en prøve som tilsvarer opptaksprøven til fjerde klasse. Dersom de består, kan de overføres direkte til fjerde klasse. Siden oppstarten i 2004 har om lag 125 000 barn gått på Speed Schools i Mali, Niger og Burkina Faso. 75 prosent av disse har blitt overført til den ordinære grunnskolen i de tre landene.

strommestiftelsen.no.

Kameraer som ser barns hjerteslag

På sykehus med knappe ressurser ligger spedbarn ofte uten direkte overvåking over lengre tidsperioder. Ny forskning har gjort det mulig å bruke alminnelige videokameraer til å visualisere barns hjerteslag og pust. Det kan gjøre livet tryggere for spedbarn på sykehus som mangler personell og utstyr.

saferbirths.com.

Strøm til folk uten strøm

Selskapet Bright Products og K8 Industridesign har utviklet et solcellelampe som også kan brukes til å lade telefonen. Produktet retter seg både mot utviklingsland og mot vestlige friluftsentusiaster. Lampen har også vekket interesse hos FNs høykommissær for flyktninger, som har bestilt over 200 000 enheter.

bright-products.com.

Spiller med elever over hele verden

Den spillbaserte læringsplattformen Kahoot forsøker å knytte elever i mange land sammen i et «globalt klasserom». Kahoot-plattformen baserer seg på læring gjennom spill, både utviklet av forlaget og skapt av brukerne selv. Til sammen har Kahoot-brukerne publisert godt over en halv million læringsspill som er gratis tilgjengelig over hele verden. I løpet av det første året har plattformen engasjert ti millioner brukere i over 120 land.

getkahoot.com.

Hjelper barn å puste

Programmet «Helping Babies Breathe» har vært benyttet til opplæring av over 250 000 fødselshjelpere. Programmet foreligger i dag på 26 språk og er i bruk i over 70 land. Tre produkter utviklet for dette programmet – en nyfødt-simulator, sug og bag-maske – er med på FNs liste over viktig livreddende utstyr.

laerdaglobalhealth.com

Den økonomiske veksten i nesten samtlige afrikanske land er hemmet av mangel på strøm. Barer i Zambia mister kunder. Småbedrifter i Uganda må bruke ved. Vekstprognosene i Sør-Afrika er kuttet. Men et krafttak for strøm er i emning.

Av Jan Speed, Kizito Makoye, Benedict Tembo, Raphael Mweninguwe og Henry Lubega

De nærmeste tre årene vil Afrikas vekstmotor, Sør-Afrika, bli rammet av stadige strømbrudd. Det gamle strømmettet og de utslitte kraftanleggene sliter. Statens kraftselskap, Eskom, innrømmer at de ikke kan dekke behovet for kraft. Det gjør at sentralbanken kutter vekstprognosene fra 3 til 2,2 prosent dette året og det vil kanskje falle enda mer.

Store firmaer, som mobilskapet

MTN og Standard Bank, har installert små gasskraftverk for å dekke deler av eget behov.

– Strøm er livskraften i et lands økonomi. Det er noe du merker når den ikke er der. I mange år var det ingen som tenkte på strøm i Sør-Afrika. Denne var bare der, i store mengder og denne var billig. Det ble satt i gang et massivt elektrifiseringsprogram, sier investeringsdirektør Mark Davis i Norfund, med ansvar for fornybar energi.

I sjokk

Kraftkrisen i Sør-Afrika kom helt plutselig i 2008 og så igjen i fjor – og nå vil krisen vedvare.

– Landet er i sjokk. Andre afrikanske land har kraftmangel og strømkutt, men de er blitt mer vant til det, sier Davis.

Han understreker at det er et enormt behov for investeringer i kraft, veier og havneanlegg i Afrika.

– Jeg tror ikke folk er klar over hvor dårlig stelt det er i Afrika. Dersom den økonomiske veksten på kontinentet skal vedvare, må store investeringer til, sier Davis.

Ikke nok investeringer

Alle investeringsplanene til Verdensbanken, Den afrikanske utviklingsbanken, Kinas utviklingsbank og USAs Power Africa-program dekker så vidt en fjerdedel av det nåværende behovet, ifølge bladet Africa Confidential. I dag har bare 32 prosent av Afrikas befolkning sør for Sahara tilgang til strøm.

PR-konsulent Yammie Zimba i Zambias elverk sier at 23 prosent av Zambias befolkning har strøm. Nesten alt er basert på vannkraft. Selskapets totale strømkapasitet er 203,75 megawatt. Det ligger langt etter etterspørselen som er på 1 820 megawatt. Den store etterspørselen er et resultat av den solide økonomiske veksten i landet de siste årene.

– Som andre land i det sørlige Afrika, vil Zambia fortsatt ha problemer med strømbrudd hvis ikke produksjonskapasiteten økes, sier Zimba.

I Uganda er strøm fortsatt en luk-

«**Jeg tror ikke folk er klar over hvor dårlig stelt det er i Afrika. Dersom den økonomiske veksten på kontinentet skal vedvare, må store investeringer til.»**

Mark Davis, Norfund

Afrika tilbake

Produksjonsdirektør Mercia Patience er oppgitt over nok en strømstans på klesfabrikken PEPCLO utenfor Cape Town i Sør-Afrika. Fabrikken, som har 1634 ansatte, klarer ikke opprettholde produksjonen. Det statlige el-verket Eskom klarer ikke levere nok strøm.

Foto: Wayne Conradie / picturingafrica.com

sus for folk flest. Særlig på landsbygda, der flertallet fortsatt bor. I 2011 ga den norske regjeringen 50 millioner amerikanske dollar til elektrifisering av landsbygda i Uganda. Målet er at 400.000 hjem skal kobles til det nasjonale strømmettet innen 2016.

Strømdistribusjonsselskapet Ume-me i Uganda, har rundt en halv million kunder i et land med mer enn 15 millioner husholdninger.

Dyrt for fattige

I mange land i Afrika oppfattes strøm som dyrt. I Malawi anslås prisene å være de høyeste i det sørlige Afrika. Forbrukerne velger derfor ofte å bruke trekull og ved i stedet. Dette er billigere, men fører til avskoging.

– Det er stor etterspørsel etter trekull i hovedstaden og i andre byer. En 50 kilos sekk med trekull koster 7,5 amerikanske dollar, sier trebarnsmoren Dorothy Mawere.

Hun mener strømselskapene bryr seg lite om forbrukerne.

– Vi opplever strømbrudd hver

dag, og vi vet ikke hva vi betaler for. Noen ganger har vi bare strøm i to timer i løpet av en dag, sier hun.

Investeringsbehov

Fra 2000 til 2010 ble kraftforsyningen i Afrika økt med totalt 6000 megawatt. Til sammenligning økte kraftforsyningen i Kina med over 8000 megawatt hver måned i 2010.

Norfund, med partnere, er den største norske aktøren i kraftsektoren i Afrika. Gjennom medinvesteringen i kraftselskapet Globeleq Africa håper Norfund å bidra med 5000 megawatt i ny kraftkapasitet.

– Prosjekter kan bare realiseres dersom det er folk på bakken til å utføre arbeidet. Vi mener Globeleq er godt forankret i Afrika. Globeleq er ikke løsningen på Afrikas kraftproblemer, men vi håper at Globaleqs suksess vil lokke andre kraftselskaper til Afrika, sier Mark Davis. ■

Les mer utfyllende sak på bistandsaktuelt.no

Les mer om strøm på neste side →

Store kraftplaner

Det er ikke mangel på store kraftplaner i Afrika.

Afrikanske delegater til klimakonferansen i Paris i desember vil argumentere for økt satsing på fornybare energikilder. De siste fire årene har antall afrikanere som bruker solenergi til lys økt fra 1 prosent til fem prosent.

Etiopia er godt i gang med flere store damanlegg både på Nilen og Omoelven. En utvidelse av kraftanleggene i den nedre delen av Kongoelven vil kunne forsyne hele det sørlige Afrika med strøm. Angola har også flere mulige utbyggingsprosjekter.

Vind- og solenergi-prosjekter dukker opp i stadig flere land, og i Sør-Afrika har regjeringen nye kullkraftanlegg snart ferdig og planer om storsatsing på atomkraft. I Mosambik er kullkraftverk i støpeskjeen.

Oppdagelsen av naturgass gir lyse utsikter for Tanzanias økonomiske vekst og mulighet for stabil strømforsyning. Men foreløpig sliter landet med en evigvarende strømkriser på grunn av sin avhengighet av vannkraft.

Vedvarende tørke reduserer ofte vannvået i de største vannkraftverkene, og Dar es Salaam rammes stadig av strømbrudd. Vannkraft kan generere oppimot 561 megawatt, eller 71 prosent av landets totale produksjon, men på grunn av tørken er kapasiteten ofte redusert til mindre enn 150 megawatt.

Regjeringen ønsker å bruke gass for å dekke det fremtidige strømbehovet. Målet er å øke strømproduksjon til 10.800 megawatt de neste ti årene.

22 **Aktuelt**

Norsk strøm i Afrika

Norges bistand til energirelaterte prosjekter og programmer i Afrika er økende. I 2013 var denne støtten på totalt 1,3 milliarder kroner. Innsatsen trappes opp av norske aktører som det statlige investeringsfondet Norfund, Agua Imara (Norfund og Statkraft), TrønderEnergi, KLP, SN Power, Scatec Solar, Jacobsen Elektro, Norges vassdrags- og elektrisitetdirektorat (NVE) og Multiconsult/Norplan. Bistandsaktuelt har kartlagt et trettital prosjekter der norske aktører står sentralt.

Rwanda

SOLKRAFT Scatec Solar, med delvis finansiering fra Norfund, har etablert et solkraftanlegg ved Agahozo-Shalom Youth Village 60 kilometer fra Kigali. Med en produksjon på 8,5 MW økes den totale produksjonskapasiteten i landet med rundt 8 prosent.

Sierra Leone

OLJE Norske Jacobsen Elektro har designet, bygget og startet opp et 17 MW kraftanlegg i det vestlige Sierra Leone i utkanten av hovedstaden Freetown.

Liberia

VANNKRAFT Gjenoppbygging av landets store vannkraftverk, Mount Coffee. Norge er den største giveren med 400 millioner kroner over tre år.

OLJE Norge har også bidratt til elektrifisering av hovedstaden Monrovia med diesel- og oljeanlegg.

Elfenbenskysten

GASS Globeleq Africa utvider et 467 MW gasskraftanlegg ved Azito i nærheten av Abidjan. Anlegget dekker nesten en tredjedel av landets kraftbehov. Norfund er medeier.]

Kamerun

GASS Det delvis norskeide selskapet Globaleq driver et 216 megawatt gasskraftverk ved kystbyen Kribi. Verket er under utvidelse og skal etter hvert generere 330 MW. Selskapet er også deleier av et tungoljeanlegg på 88 MW ved byen Douala.

Sør-Afrika

SOLKRAFT Norske Scatec Solar har etablert tre solkraftverk: Kalkbult (75MW) og Linde (40MW) i Nord-Kapp-provinsen og Dreunberg (75MW) i Øst-Kapp-provinsen. Norfund har stått for delfinansiering.

BIOGASS Norfund er også inne i Bio2Watt, et mindre biogassprosjekt utenfor Pretoria, med

kapasitet på 4,2 MW. Gjødsl fra en stor kvegfarm brukes til å produsere energi som selges til BMWs fabrikk i nærheten.

SOLKRAFT / VIND Delvis Norfund-eide Globaleq driver to solkraftverk (De Aar og Droogfontein) og et vindkraftanlegg (Jeffreys Bay). Den totale produksjonskapasiteten er på 238 MW.

Zambia

VANNKRAFT Norske Agua Imara er deleier av Lunsemfwa Hydro Power Company (LHPC), med anleggene Mulungushi og Lusemfwa i det sentrale Zambia. De gamle anleggene har en samlet kapasitet på 56 MW, men har behov for omfattende oppgradering.

Ødelegger for frisørgründer

← Sist Faudhia Mohamed kjøpte forhåndsbetalte strømkuponger på sin smarttelefon, fikk hun sjokk. Det statlige strømselskapet Tanesco hadde økt prisene med 40 prosent.

– Jeg fikk nesten ikke noe strøm for pengene. I tillegg er strømforsyningen ustabil, ofte er det strøm bare i noen få timer, sier hun.

Mohameds frisørsalong ligger i Kinondoni Road i Dar es Salaam.

– Prøv å se for deg hvordan det er når strømmen forsvinner klokka syv om morgenen og ikke kommer tilbake i løpet av dagen? spør hun.

For å løse problemet bruker den 33-årige frisøren sin egen dieselgenerator. Hun mener den er mer stabil og kostnads-effektiv siden drivstoffprisene har gått ned.

– Jeg vil heller bruke pengene mine på drivstoff enn å kaste dem bort på å kjøpe strømkuponger, sier hun.

Sør-Sudan

VANNKRAFT Under planlegging: en kraftstasjon ved Fula Rapids ved grensen til Uganda. Skal erstatte dieselgeneratorene i hovedstaden Juba.

Uganda

VANNKRAFT Norfund og TrønderEnergi står bak byggingen av et vannkraftanlegg ved Bugoye i det vestlige Uganda. Anlegget ble åpnet i oktober 2009 med en kapasitet på 13 MW.

VANNKRAFT Norske Jacobsen Elektro, med delvis norsk finansiering, skal bygge et lite vannkraftverk på 6,7 MW ved

Nengo-brøen i Kanungu/Rukungi-distriktet, som en del av et ugandisk program for å fremme private investeringer i fornybar energi. GET FIT-programmet forvaltes av Norplan på vegne av den tyske utviklingsbanken KfW.

OLJE Jacobsen Elektro har bygd et tungolje-fyrt kraftanlegg, Namave, på 50 MW som sto ferdig i 2008.

Kenya

VANNKRAFT Norfund har investert i Hydrel Hydropower, for å utvikle tre 5 MW vannkraftanlegg. Byggingen har ennå ikke startet.

VIND Byggingen av Lake Turkana Wind Power Project (LTWP) er i gang. Målet er å levere 300 MW til det nasjonale strømnettet. Norfund er medinvestor.

VIND Norfund har investeringer i Kinangop Wind Park – med 60 MW kapasitet. Vindmølleparken skal bygges i år og vil kunne gi 150 000 husholdninger strøm.

Somalia

GATELYS Norge og Storbritannia gikk sammen om å få 315 sol-drevne gatelys satt opp i Somalias hovedstad Mogadishu.

Tanzania

VANNKRAFT Kihansi-kraftverket i Tanzania åpnet i 2000. Kraftverket var et spleiselag mellom ulike givere og Tanzania. I dag står det for 32 prosent av Tanzanias produksjon av vannkraft.

STRØMFORSYNING Norge har støttet strekking av en strømkabel fra fastlandet til øyene Zanzibar og Pemba, samt andre strømprosjekter. Dette har gitt 80 prosent av befolkningen på øyene strøm.

GASS Selskapet Jacobsen Elektro har designet, bygget og installert et naturgasskraftverk på 100 MW, Ubungu II, samt et 150 MW anlegg ved Kinyerezi utenfor storbyen Dar es Salaam.

GASS Delvis norskeide Globeleq eier og driver selskapet Songas, som forsyner det nasjonale nettet og industrien i Dar es Salaam med strøm.

Mosambik

STRØMFORSYNING Norge har støttet utbygging av strømnettet i Niassa-provinsen i Mosambik. 25000 husholdninger har fått strøm. Dette arbeidet videreføres.

Velger trekull framfor strøm

← Da den kanadiske ingeniøren John Anglin startet osteproduksjon i Mbarara i vestlige Uganda, trodde han at markedet var den største utfordringen. Det viste seg at det var en liten utfordring sammenlignet med hyppige strøbrudd og strømmangel.

– Osteproduksjon krever strøm fra det øyeblikket melken leveres til osten er ferdig produsert, og strømmangelen gir oss store utfordringer. Vi må være dynamiske og kreative for å klare oss i bransjen, sier Anglin.

John Anglin bruker trekull for å koke den ferske melken i stedet for å bruke kjeler som krever elektrisitet.

– Det er ikke den beste metoden, men det er tryggest slik strømsituasjonen er nå. Når vi har strøm, er det ofte ikke nok til å kjøre alle maskinene samtidig. Derfor mener vi det er bedre å bruke en alternativ strømkilde i den første delen av produksjonen. Trekull er tilgjengelig og til å stole på, sier han.

Ingen liker varmt øl

← Ester Lombe driver en restaurant i Makeni i Zambia. På grunn av de hyppige strøbruddene, har produktene ofte smeltet eller råtnet når hun kommer på jobb om morgenen. Blod fra opptint fisk og kjøtt renner over det flislagte gulvet.

– Det er vanskelig å oppbevare mat når det er så mange strøbrudd. Vi vet ikke når strømmen går eller kommer, så vi har sluttet å handle stort på grunn av tapet det medfører. Men når vi handler lite om gangen, må vi dra oftere inn til byen mens vi samtidig må holde restauranten åpen, sier Lombe, som har to ansatte i restauranten sin.

Det samme gjelder Veronica Sampa som driver en liten bar i samme område.

– Helger og kvelder er de beste tidene for baren vår, men det er ofte da strømmen går. Hvis kjøleskapet ikke har stått på i løpet av dagen, risikerer vi varme ølflasker og kan miste kundene, sier hun.

24 Foto-dokument

Indiske jenter slår tilbake

Etter mange grove voldtekter har indiske jenter nå fått nok. Jentegjengen i Rød Brigade lærer bort selvforsvar, og nøler ikke med å slå tilbake.

Av Johan Augustin og Jonas Gratzner (foto), i India

I den indiske byen Lucknow patruljerer Rød Brigade for å hindre overgrep og vold etter flere grove voldtekter i det indiske samfunnet de siste årene.

En 25 år gammel gutt står tett inntil ei fire år yngre jente i en park i den nordindiske byen Lucknow. Han viser henne bilder på mobilen sin. Det kan se ut som et romantisk møte. Det er det ikke. De to er Facebook-venner, og han har manipulert bilder av henne så det ser ut som nakenbilder. Han truer med å publisere bildene dersom hun ikke ligger med ham.

– Ta vekk bildene, gjør ikke dette mot meg, roper hun.

Gutten blir nervøs og løper ut av parken.

– Jeg vet ikke hva jeg skal gjøre, sier jenta oppgitt til sin veninne Usha.

– Gutten slapp unna i dag. Vi skal lære han ei lekse neste gang han møter deg, svarer Usha.

Deprimert

Usha Wishwakarma (26) er leder for grasrotorganisasjonen Rød Brigade. Inspirasjonen til å starte organisasjonen fikk Usha av den indiske politikereren Phoola Devi, også kalt Indias Robin Hood, som ble gruppevoldtatt og drept av en gjeng unge menn. Usha ble selv utsatt for et voldtektsforsøk mens hun studerte til lærer, av en kollega på skolen.

– Jeg var deprimert et helt år, og sa ingenting til mine foreldre, forteller Usha Wishwakarma.

Hun gikk i stedet til sine venner. Det viste seg at mange var blitt voldtatt eller utsatt for voldtektsforsøk. Sammen med noen venner startet Usha Rød Brigade. Organisasjonen skal lære jenter å slå tilbake.

Men det var først etter en mye omtalt gruppevoldtakt i 2012, at Rød Brigade fikk verdens øyne rettet mot seg. Den 23 år gamle legestudenten Nirbhaya ble brutalt gjengvoldtatt, blant annet slått med et jernrør, av seks menn på en buss i New Delhi.

Nirbhaya døde av skadene. Etter det har statsminister Narendra Modi lovet et krafttak for å få slutt på vold mot kvinner.

– Nirbhayasaken er oppe i høyesterett nå. Der vil gjerningsmennene få dødsstraff eller fengsel på livstid, fastslår Usha.

Arbeider fra slummen

Rød Brigades hovedkvarter ligger i slumområdet Madiyaon i utkanten av Lucknow, hovedstaden i delstaten Uttar Pradesh. Murhusene er forfalne. Det er ingen kvinner å se på gata. Bare menn i forskjellig alder. En av dem, Ajay Patel, sitter på det lille kontoret med god utsikt til virkeligheten utenfor kontorvinduene.

– Om vi skal få til forandringer fra bunnen av, må vi være til stede der problemene er størst, sier Ajay, som også er styremedlem i Rød Brigade.

Arbeidet med å lære jenter selvforsvar foregår over hele landet. Til nå har 16000 jenter gått på selvforsvarskursene.

– Målet er at én million kvinner skal ha tatt våre selvforsvarskurs, forteller Usha, som selv reiser landet rundt for å holde kurs.

Presset fra ulike kvinneorganisasjoner i India har økt etter de mange grove voldtektene som har rystet landet de siste årene. Regjeringen og politiet er blitt kritisert for passivitet. Delstatsregjeringen i Uttar Pradesh har så smått begynt å lytte til kritikken. Rød Brigades krav om overvåkningskamera og flere jenteskoler har gitt resultat.

– Nå blir det satt opp kameraer på offentlige steder. Det er et skritt i riktig retning, sier Usha.

Et annet krav er flere toaletter, også på landsbygda. Mange kvinner blir voldtatt når de må gjøre sitt fornedne i det fri. →

26 Foto-dokument

En kvinne, som vil være anonym, har bedt Rød Brigade om hjelp. En mann forsøkte å presse henne til å ha sex ved true med å publisere falske manipulererte naken-bilder av henne.

Spark og slag gir frihet

Et titall jenter i 20-årsalderen dukker opp på kontoret. De er kledd i rødsvarte t-skjorter. Usha tar med gruppen til et hustak i nærheten. Der skal de ha treningsøkt. Jentene roper høyt, og slår og sparker på slagputer og slagsekker.

Usha har med en jevn gammel gutt som har den utaknemlige oppgaven å spille over griper. Han dekker Ushas ansikt med hendene. Så går alt veldig fort. Usha slår mot halsen hans, tar tak i skuldrene og kjører kneet opp i guttens skritt.

– Sikt på halsen. Et slag mot blodårene og han svimer av med en gang, forteller hun spente tilhørere.

– Velkommen til denne voldtektsaudition, fortsetter Usha, samtidig som hun kaster av seg den unge

mannen som har grepet henne bakfra, og retter et spark mot hodet hans.

Hun understreker at treningen bare dreier seg om selvforsvar, men at de skal kunne bruke vold om det trengs. For eksempel for å stoppe voldtektsforsøk.

– Et spark mot hodet eller skrittet avverger det meste. Har dere spørsmål om det?

Ushas søster, Laxmi Wishwakarma, er også med i gruppen. 18-åringen ble utsatt for to voldtektsforsøk da hun var tretten år gammel. Fordi det dreide seg om hennes onkel, ville ikke moren snakke om det.

– Det var et følsomt tema fordi det var hennes bror som hadde forsøkt å voldta meg, forteller Laxmi.

– Nå lar de meg gå i fred

For tre år siden ble hun med i Rød Brigade for å lære å forsvare seg i lignende situasjoner. Et par ganger etter det har hun råket ut for unge gutter som har trakassert henne verbalt. Den siste gangen det skjedde gikk hun opp til guttene og delte ut et par ørefiker, forteller hun.

– Nå lar de meg gå i fred.

Skumringen faller over Madiyaon når Rød Brigade patruljerer gjennom slumkvarteret.

– Mest for å vise oss fram og la folk få vite at vi finnes her, blir vi forklart.

Søstrene Wishwakarma går lengst fremme i gruppen. Til tross for at de lærer bort selvforsvar, ser de ikke på det alene som den langsiktige løsningen for å få mer likestilte kjønnsroller i samfunnet.

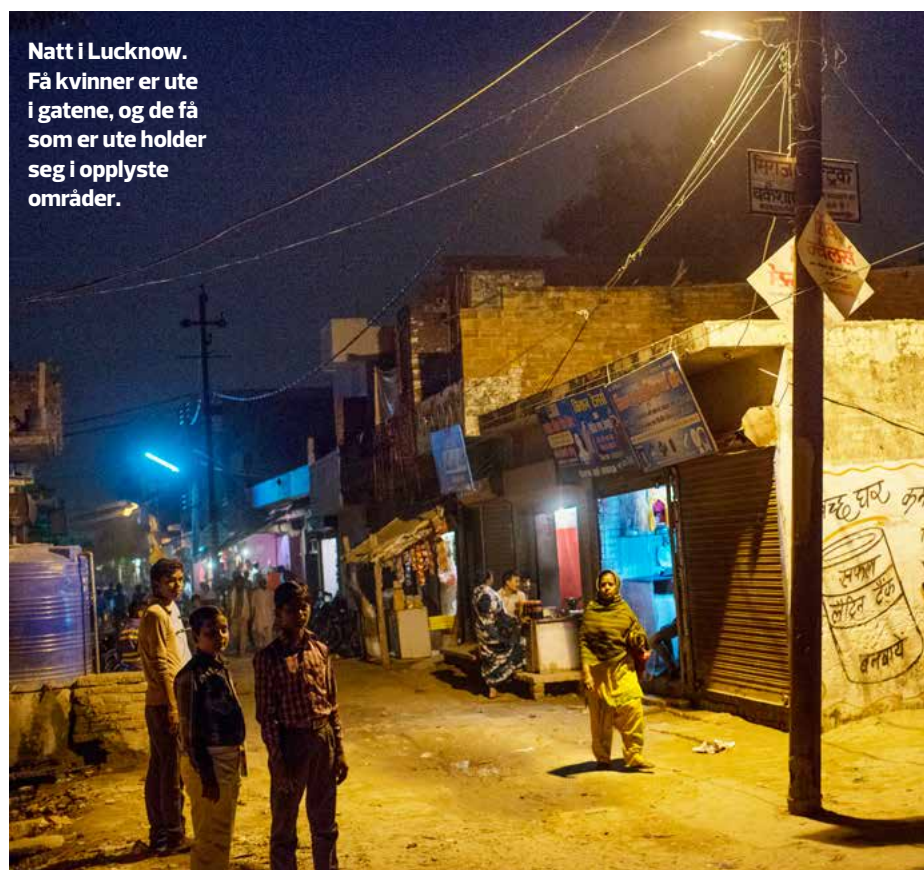
– Vi må forandre folks holdninger fra grunnen. Det gjør vi gjennom utdanning, avslutter Laxmi. ■

Rød Brigade

Rød Brigade ble startet i 2010 av Usha Wishwakarma og har sin base i den indiske byen Lucknow. I tillegg til selvforsvarskurs arbeider grasrotorganisasjonen også blant annet med kurs for barn og ungdom om kjønnsroller og grenser for akseptabel berøring. Organisasjonen arbeider også blant annet med mediekurs, teater, helseundersøkelser og hjelp til utdanning for jenter. Rød Brigade er basert på frivillig innsats og økonomisk støtte fra private givere. I 2013 ble 33 000 kvinner voldtatt, ifølge offisielle tall, opp fra 25 000 året før. Ingen vet hvor store mørketall som eksisterer. 194 prosent av tilfellene var overgriperen en kjenning av kvinnen.

Usha Wishwakarma (26) instruerer jenter fra Rød Brigade i ulike selvforsvarsteknikker.

Natt i Lucknow. Få kvinner er ute i gatene, og de få som er ute holder seg i opplyste områder.

Regjeringen og politiet er blitt kritisert for passivitet etter de mange voldtektene i India det siste året. Jentegjengen i Rød Brigade holder sammen og nøler ikke med å slå tilbake.

Økonomi

Milliard- utbytte fra Afrika til Norge

Norske bedrifter har siden 2004 hatt en avkastning på solide 153 milliarder kroner på investeringer i Afrika. Nest etter Europa er Afrika den verdensdelen der norsk næringsliv henter mest utbytte.

Av Asle Olav Rønning

-Det er veldig positivt at norske selskaper får god avkastning på sine Afrika-investeringer, sier direktør Eivind Fjeldstad i Norwegian-African Business Association (NABA), en organisasjon som jobber for å fremme næringlivssamarbeid med Afrika.

I 2013 rapporterte norske bedrifter et samlet utbytte på 25,2 milliarder på sine investeringer i afrikanske land, viser tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Investeringer i Afrika gir betydelig høyere utbytte enn investeringer i Amerika og Asia. (Tall for 2014 foreligger ikke for neste år.)

Tallene viser hvor dominerende pengestrømmen fra utenlandsinvesteringer i norsk olje og gass er for Norge, og de viser hvor viktig Afrika er i dette bildet. En stor del av inntektene kommer fra land som Angola, Nigeria og Algerie, der Statoil har investert i olje og gass.

SSB-tallene gjelder kun såkalte direkteinvesteringer. Dette er investeringer der norske bedrifter eier 20 prosent eller mer, og for eksempel Oljefondets investeringer er ikke omfattet. Tallene er i løpende kroner (ikke inflasjonsjustert) og omfatter både utbetalt utbytte og reinvestert fortjeneste.

– Positivt

Eivind Fjeldstad i Norwegian-African Business Association (NABA) har klokkeetro på at investeringer er veien til økonomisk vekst.

– En av de tingene som forhåpent-

ligvis holder afrikanske presidenter våkne om natta, er tanken på de millioner av ungdom med og uten utdanning som kommer til å trenge arbeid i åra som kommer. Når vi vet at ni av ti arbeidsplasser skapes av privat sektor, blir det essensielt å få med næringslivet, sier Fjeldstad.

Han frykter ikke at utenlandsinvesteringer kan ta form av utplyndring av Afrikas ressurser.

– Man har vel sett eksempler på gruvekontrakter som har vært lite heldige for vertsnaasjonen. En del vertsland, som Zambia, har nå blitt tøffere i forhold til dette, sier Fjeldstad.

Høye oljepriser

Angola er det landet i verden som i en årrekke har gitt størst utbytte på norske investeringer. I perioden 2004-2013 har Norge ifølge SSB-tallene hatt et utbytte på 103,8 milliarder kroner i Angola alene i løpende kroner (ikke inflasjonsjustert). Dette utgjør mer enn to tredeler av det totale tallet for utbytte fra Afrika – som er på til sammen 152,6 milliarder kroner.

Tiårsperioden 2004-2013 har vært en periode med historisk høye oljepriser. I tillegg er norske oljeinvesteringer nå i en fase der de kaster av seg betydelig utbytte.

Kommenterer ikke

Statoil rapporterer ikke tall for lønnsomhet i enkeltland. Selskapet ønsker ikke overfor Bistandsaktuelt å kommentere tallene fra Statistisk sentralbyrå.

Eyvind Fjeldstad,
leder av NABA.

Olje- og gassinntekter fra Afrika er nå en vesentlig del av innrapportert utbytte fra norske utenlandsinvesteringer. I perioden 2009-2013 lå Angola på førsteplass og Nigeria på tredjeplass målt etter hvilke land som gir høyest utbytte på norske investeringer i utlandet.

Foto: Pius Utomi Ekpei / AFP / NTB Scanpix

Ifølge Statoils «Bærekraftrapport» fra i fjor betalte selskapet i 2013 21,6 milliarder kroner til staten i Angola gjennom en såkalt produksjonsdelingsavtale, samt 5,5 milliarder kroner i skatt.

Statoils lønnsomhet påvirkes i stor grad av oljeprisene.

– Vår inntjening påvirkes gjennom et fall i oljeprisene. Gjennom de siste 15 årene har prisen svingt mellom 17 og 147 dollar per fat. Vi er opptatt av å utvikle prosjekter som er robuste til å tåle disse svingningene, sier informasjonssjef Knut Rostad i Statoil i en e-post.

Gjennom den statlige eierandelen i Statoil – 67 prosent – ender noe av overskuddet fra afrikanske land opp i den norske statskassa. For regnskapsåret 2013 betalte Statoil 15 milliarder kroner i utbytte til staten. Samme år var Norges bistandsbudsjett på 32,8 milliarder kroner.

– Høy risiko

Professor Gabriel R. Garcia Benito ved Handelshøyskolen BI mener at man ikke bør bli overrasket over høy avkastning på investeringer i afrikanske land.

– Det er høy risiko. En investering i Afrika er ikke det samme som en investering i Tyskland. Det er både politisk risiko og driftsmessig risiko. Investeringene hadde antagelig ikke blitt foretatt om man ikke hadde forventet høy avkastning, sier han.

Professoren understreker at norske investeringer i ulike verdensdeler ikke uten videre kan sammenlignes. Det kan dreie seg om investeringer med ulikt formål og ulike krav til inntjening. Mange investeringer i Europa har vært knyttet til at bedrifter har ønsket å sikre seg markedsadgang. I Asia har hensikten ofte vært å sikre seg lavere produksjonskostnader.

– Slike investeringer kan ha lavere

■ HANDEL MED MAT

Lave kornpriser

Prisene på verdensmarkedet for ris, hvete og mais ligger fortsatt betydelig under prisene fra i fjor. Internasjonale priser for mais er for eksempel 16 prosent under fjoråret, ifølge FNs matvareorganisasjon FAO. FAO har oppjustert anslagene for fjorårets avlinger og melder dessuten at utsiktene for 2015 er gode mange steder i verden.

■ UTVIKLINGSLAND

Øker IKT-eksport

Utviklingsland økte sin andel av verdens eksport av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) med 8 prosent fra 2012 til 2013, viser tall fra FNs organisasjon for handel og utvikling UNCTAD. Asia og Oseania økte verdien av sin IKT-eksport til 7,8 billioner kroner, mens Afrikas andel sank.

krav til avkastning enn investeringer i utvinning av ressurser, sier BI-professoren.

Som EU

SSB-tallene forteller kun om utbytte, ikke lønnsomhet. Generelt er imidlertid pengestrømmen fra oljerike afrikanske land mye striere enn fra andre land, sett i forhold til investert kapital. I 2013 var utbytte og reinvestert fortjeneste på norske investeringer i EU 26,2 milliarder kroner. Tilsvarende tall for Afrika var 25,3 milliarder.

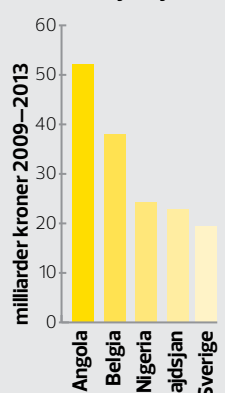
Samlet verdi av direkteinvesteringer i EU var imidlertid det mangedobbelte: Investeringene i EU var i 2013 verdsatt til 830,2 milliarder kroner mot 42,9 milliarder kroner i Afrika.

Ved siden av Angola og Nigeria har også Algerie og Libya i perioder bidratt til vesentlig utbytte på norske utenlandsinvesteringer. ■

Her tjente Norge mest

Fem største land etter avkastning på norske direkte utenlandsinvesteringer 2009–2013. Omfatter utbetalt utbytte og reinvestert fortjeneste. Tallene i løpende kroner (ikke inflasjonsjustert).

Kilde: SSB

Norge handler minimalt med de fattigste

Norge kjøper mer varer fra ministaten Luxembourg enn fra de 34 fattigste landene i Afrika. **Av Asle Olav Rønning**

DET HAR LENGE vært et politisk mål å øke handelen med MUL-landene, der halvparten av befolkningen lever på under ti kroner dagen. Disse landene har nulltoll til Norge.

Men handelen mellom Norge og de såkalte MUL-landene (Minst Utviklede Land) i Afrika ligger fortsatt på et lavmål, viser handelsstatistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB) for 2014.

Mindre enn Luxembourg

Når råolje, skip og oljeplattform holdes utenfor, var Norges import fra afrikanske MUL-land på kun 395 millioner kroner i fjor. Det var en nedgang fra året før.

Verdien av denne importen var lavere enn Norges kjøp av varer fra selv små europeiske land.

Tallene viser at Norge til og med handler mer med ministaten Luxembourg, som solgte varer for 548 millioner til Norge i fjor. Storhertugdømmet med 549 000 innbyggere veier dermed tyngre i importstatistikken enn Afrikas 34 MUL-land, som til sammen har om lag 500 millioner innbyggere.

Mens MUL-landene i Afrika blant annet eksporterer landbruksbaserte råvarer, malm, kjemiske produkter, grønnsaker og kaffe til Norge, kjøper vi jern og stål, industrimaskiner og korn og kornvarer fra Luxembourg.

Lyspunkt

Lyspunktet blant MUL-landene i SSBs statistikk er de to asiatiske landene Bangladesh og Kambodsja. Bangladesh' eksport av klær til Norge har økt jevnt og trutt – og utgjorde ifølge SSB 1,3 milliarder kroner i 2014. Kambodsja, et annet MUL-land, har også en voksende tekstilindustri. Importen av klær fra Kambodsja har økt fra et lavt nivå på 55 millioner kroner for ti år siden til 268 millioner kroner i fjor.

Disse to landenes eksportvekst utgjør unntaket og ikke hovedregelen blant MUL-landene. Samlet utgjorde MUL-landene mindre enn en halv prosent av Norges totale import i 2014.

– Ikke tilstrekkelig

Kirkens Nødhjelp har arbeidet for at utviklingsland skal slippe til med flere av varene sine på det norske marke-

det. Rådgiver Peter Ringstad i organisasjonen medgir at tollfrihet har vist seg å ikke være nok.

– Nulltoll er vel og bra. Men det er mange faktorer som skal klaffe. Nulltoll har ikke vært tilstrekkelig til at MUL-land skal delta i verdenshandelen på en meningsfull måte, sier Ringstad.

Kvalitet på varene, transportmuligheter og handelshindringer som ikke er knyttet til toll er noen av faktorene som kan stoppe fattige lands eksport. Kirkens Nødhjelp forventer en økt innsats for utviklingsland i stortingsmeldingen om handel og globalisering som skal komme i vår.

Fortsatt Kina-vekst

Utviklingsland generelt økte sin import til Norge i fjor, med Kina som det store lokomotivet. Det er de minst fattige utviklingslandene, også omtalt som mellominntektsland, som leder an.

Blant disse har Vietnam doblet sin eksport til Norge på fem år, til 2,2 milliarder kroner i 2014. Også Thailand har doblet sin eksport siden 2009. Sko og klær driver veksten fra Vietnam, mens mobiltelefoner utgjør en vesentlig del av Thailands eksport.

For mellominntektslandene i Afrika har det vært en nedgang i verdien av eksporten til Norge. En av årsakene er redusert eksport til Norge av malm fra gruveindustrien i Sør-Afrika og Botswana.

Utviklingen for importtallene vil ikke glede de som er opptatt av å styrke handelen med afrikanske land. Norges import fra Afrika har falt gradvis fra 7,8 milliarder kroner i 2010 og 2011 til 6,7 milliarder kroner i 2014 (olje, skip og plattformer ikke inkludert). ■

Norge handler mer med storhertugdømmet Luxembourg enn med fattige land i Afrika. Foto: Vegard Grøtt/Scanpix

Tall-lek om Afrikas utvikling

Afrikas største land, Nigeria, ble over natta dobbelt så rikt. I Angola fant en folketelling to millioner flere mennesker enn tidligere antatt. Hva vet vi egentlig om vekst og utvikling i Afrika sør for Sahara?

Av **Asle Olav Rønning**

Svaret er: Mye mindre enn vi liker å tro, ifølge Morten Jerven, historiker med Afrikas økonomiske utvikling som spesialfelt.

Jerven, som er forsker ved kanadiske Simon Fraser University, mener at nasjonale statistikkontorer i afrikanske land over en årrekke har hatt for lite ressurser. Det har ført til svikt i kunnskapen om helt sentrale utviklingstrekk i økonomi og samfunnsforhold.

Samtidig brukes tallene, etter Afrika-ekspertens mening, altfor lett. Gjetninger og estimater presenteres som om det var harde fakta.

«Tall-leken» gir inntrykk av å være svært nøyaktig, men gir i realiteten ikke et godt bilde av virkeligheten, mener han.

Statistisk tragedie

– Tallene brukes ofte for å fylle opp et informasjonsbehov i rapporter. Da blir det ofte viktigere at det finnes tall enn hva de faktisk sier om utvikling, sier Jerven.

Den norske forskeren har vært opptatt av å komme på innsiden av tallproduksjonen. Det har ført ham til statistiske nasjonalkontorer i en rekke afrikanske hovedsteder, ofte underbemannede og nedslitte – i kontrast til sentralbankenes glitrende nybygg. Resultatene fra forskningen har vakt internasjonal oppsikt.

Bill Gates-ros

I sin bok «Poor Numbers» fra 2013 forklarer Jerven detaljert måten brutto nasjonalprodukt (BNP) produseres på i en rekke afrikanske land. Ingen ringere enn Bill Gates trykket boka til sitt bryst, og plukket den ut som en av de sju viktigste han hadde lest det året.

Brutto nasjonalprodukt (BNP) er en betegnelse på verdien av de varer og tjenester som er produsert i et land i løpet av et år. BNP forteller hvor rikt et land er, plasserer det økonomisk i forhold til andre land, forteller hvem som er vinnere og tapere i den globale økonomien og hvem som har rett

Morten Jerven, forsker.

til å motta bistand. Ikke alle er enige i at BNP fortjener plassen øverst på statistikkpyramiden, men det som er sikkert er at BNP skaper overskrifter.

– Det var på basis av fallende tall for BNP per innbygger at The Economist erklærte Afrika som «det håpløse kontinent», og det er på basis av stigende tall for BNP per innbygger at man nå snakker om Africa Rising, påpeker Jerven.

Han viser at dette nøkkeltallet i mange land bygger på usikre estimater og tvilsomme framskrivninger. En illustrasjon av poenget kom i 2014. Da gjennomgikk økonomien i Afrikas største land, Nigeria, tilsynelatende en mirakuløs forvandling.

Dobbelt så rikt

Den 6. april i fjor ble Nigeria nesten dobbelt så rikt over natta. BNP økte med 89 prosent og det vestafrikanske landet passerte Sør-Afrika som Afrikas største økonomi.

Nigerianere var imidlertid akkurat like rike eller fattige som de var

dagen før, og den nigerianske økonomien var akkurat den samme. Det hele var en talløvelse som besto i at myndighetenes anslag for den økonomiske virksomheten i landet ble oppjustert og mer nøyaktig. Siden Nigeria er et så stort land, ble – utrolig nok – samtidig hele Afrika sør for Sahara 20 prosent rikere denne dagen. Nigeria er ikke alene.

Ghana gjorde samme øvelse i 2010 og ble 60 prosent rikere. I samme stund gikk landet fra å være et lavinntektsland til et mellominntektsland.

– Samme tall

Jerven viser at en rekke land i Afrika har like utdaterte BNP-beregninger som Nigeria og Ghana før oppjusteringene. Derfor gir sammenligninger av ulike afrikanske lands BNP ofte liten mening.

Det er en fristende, men lite farbar vei å velge å bruke tall fra internasjonale organisasjoner i stedet for nasjonale tall. I realiteten bruker en organisasjon som Verdensbanken ak-

Stor uformell sektor er en av årsakene til at økonomisk aktivitet er vanskelig å måle i afrikanske land. Bildet er fra markeds plass i Lagos i Nigeria.

Foto: Akintunde Akinleye / Reuters / Scanpix

Fant millioner av nye innbyggere

ANTALL INNBYGGERE er kanskje det aller mest grunnleggende en stat trenger å vite. Men mange afrikanske land mangler nøyaktige tall.

Angola gjennomførte i fjor sin aller første folketelling siden før frigjøringen i 1974. Resultatet av folketellingen ble en sluttsum på 24,3 millioner mennesker. Dette er 4,1 millioner høyere enn det Angolas nasjonale statistikk-kontor beregnet for 2013, og 2,9 millioner høyere enn 2013-anslaget fra FNs United Nations Population Fund (UNFPA), ifølge Chr. Michelsens Institutt.

Andre land kan ha like feilakti-

ge anslag for befolkning. Somalia, Eritrea og DR Kongo har ikke hatt folketellinger på flere tiår. Sør-Sudan har ennå ikke hatt folketelling siden landet ble selvstendig.

Nigeria har på sin side hatt folketellinger i 1962, 1963, 1973, 1991 og 2006. Alle har vært gjenstand for kritikk for manipulasjon og resultatene er omstridt. Resultatet er at ingen med sikkerhet vet hvor mange som bor i Afrikas mest folkerike stat. Bakgrunnen er at folketall i de ulike delstatene legger grunnlaget for fordeling av politisk makt og statlige penger mellom det overveiende muslimske nord og det kristne sør. ■

– Helt ødeleggende

– DETTE ER ET politisk problem for landene det gjelder. Muligheten for god samfunnsstyring ødelegges av mangelen på gode tall, sier fagdirektør Lars Andreas Loe i Norads avdeling for økonomisk utvikling, likestilling og styresett.

Loe deler langt på vei Afrika-ekspert Morten Jervens beskrivelse av status for den statistiske kunnskapen om Afrika sør for Sahara. Han mener det fortsatt er mye usikkerhet om den positive økonomiske utviklingen i Afrika det siste tiåret.

– Mange er altfor raske med å legge altfor mye i tall som viser framgang. Tall for fattigdomsreduksjon, for eksempel, blir ofte oversolgt, sier Loe.

Han slår fast at gode nasjonaløkonomiske tall er alfa og omega for god samfunnsstyring. For eksempel er data for inntekt og privat forbruk helt sentralt for å kunne fastsette skatter og omfordele goder i samfunnet.

Ikke koordinert

Norge gir bistandspenger til innhenting og bearbeiding av statistikk i flere afrikanske land. En av utfordringene er å tenke langsiktig og styrke de nasjonale statistikkkontorene uavhengig av givernes kortsiktige behov.

– Ofte er det et problem at givere ikke er koordinert seg imellom, sier Irene Tuveng, som leder seksjon for internasjonalt utviklingsarbeid i Statistisk sentralbyrå (SSB).

Hun har selv arbeidet som teknisk rådgiver for de nasjonale statistikkbyråene i Malawi og Mosambik.

Stater, FN-organer, frivillige organisasjoner og private givere ønsker seg gjerne dokumentasjon av

effekten av prosjekter som de selv har bidratt til. Det er ikke alltid det er disse tallene mottagerlandene har mest bruk for.

Egne behov

– Nasjonale statistikkkontorer i Afrika har ofte lite midler. De er helt avhengige av bistandsmidler og tvinges på en måte til å gjøre det givne ønsker å finansiere, sier Tuveng.

Hun sier at det ikke vil bli mindre behov for støtte i åra som kommer. For at det skal bli bedre kvalitet på tallene må imidlertid givne koordinere seg bedre og støtte utvikling av statistikk som er i tråd med mottagernes egne, nasjonale behov.

I Malawi støtter Norge iverksetting av en nasjonal plan for utvikling av statistikk. I Mosambik har Norge og andre giverland gått enda lenger og forplikter seg til å bidra med penger til et felles fond som så fordeler ressurser til innsamling av statistikk basert på de nasjonale målsettingene. ■

kurat de samme tallene.

– Om du har grunn til å tro at tallene fra for eksempel Angola, DR Kongo, Somalia, eller Sudan er dårlige, så er tallene som kommer fra Verdensbanken like dårlige. De har ikke noen kapasitet og ressurser til å hente inn uavhengige tall, sier Jerven.

Mangler data

Han ser på usikkerheten rundt BNP i Afrika som et symptom på en større kunnskapsmangel. Også når det gjelder tall for befolkningens størrelse, andel fattige, forekomst av sult og på en lang rekke andre områder er mangelen på kunnskap mye større enn skråsikre rapporter kan gi inntrykk av.

På noen områder har utviklingen gått riktig vei.

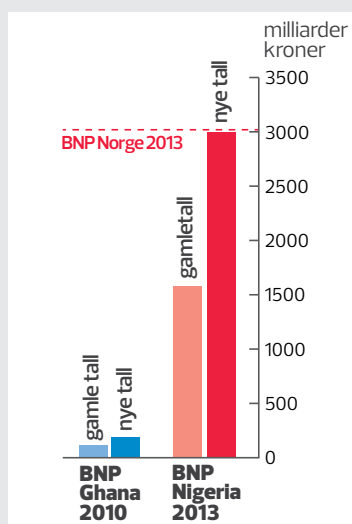
– Det har vært en markert forbedring innenfor sosialstatistikk, og områder som utdanning og helse. Man vet betraktelig mye mer nå om områder som spedbarnsdødelighet og barnehelse, medgir forskeren. ■

Ble de rikere?

Ghanas BNP i 2010 og Nigerias BNP i 2013 – før og etter justering av tall.

Alle tall i milliarder kroner (tallene er ikke kjøpekraftjustert).

Kilder: BBC, Statistisk sentralbyrå

Lars Loe, fagdirektør i Norad.

– Nyskapninger har reddet hundretusener

– Innovasjon har vært helt avgjørende for fremgangen vi har sett i verden de 15 siste årene, sier Tore Godal, spesialrådgiver for utenriksministeren. Nå jobber han med å stimulere til mer nytenkning.

Av Hege Opseth Vandapuye og Even Tømte

Legen Tore Godal var tidligere spesialrådgiver ved statsministerens kontor og jobbet med å bedre barne- og mødre- helse i verden. Nå er han arkitekten bak Visjon 2030, regjeringens nye utviklingspolitiske satsing på helse og utdanning.

– Det er nødvendig å se disse feltene i sammenheng, sier Godal.

– Hvis et barn blir underernært første par årene, vil deres evne til å lære som tiåringer være redusert med 25 prosent. Hvis noen barn er syke, er det ofte den eldste dattera som må være hjemme for å passe dem i stedet for å gå på skolen. Ved at jentene går på skolen blir sjansen for at de blir gift, gravide eller dør i fødsel betydelig redusert, sier han.

I løpet av 2015 skal verden gjøre opp status for FNs tusenårsmål, som har gitt en retning for bistand og politisk innsats de siste femten årene. Til høsten skal FN vedta nye, globale bærekraftsmål.

Med Visjon 2030 har regjeringen invitert til en «idedugnad» for å fremme innovasjon innen helse og utdanning.

– Det handler om at vi setter oss ned og tenker hvordan vi kan oppnå de nye bærekraftsmålene i Norge og ellers i verden innen 2030, sier Godal.

Mer enn dingser

– *Hvor viktig er egentlig dette med innovasjon? Dreier det seg ikke like mye om å gjennomføre løsninger man allerede vet at virker?*

– 40 prosent av resultatene oppnådd innen mødre- og barnehelse siden år 2000 skyldes at det er innført og oppskalert metoder som man ikke hadde tidligere. Det gjelder eksempelvis vaksiner. De var utviklet, man visste de virket, men de ble ikke brukt i de fattigste landene. Det er ikke bare spørsmål om vaksiner, men om å kunne gjøre innovasjoner på finansieringsområdet slik at man faktisk kunne bruke vaksinene.

– En innovasjon kan være en ny vaksine, en ny medisin eller en ny måte å jobbe på. Det handler ikke bare om duppeditter, understreker Godal.

Han er selv kjent som hjernen bak vaksinealliansen Gavi, som var en innovativ måte å finansiere

«En innovasjon kan være en ny vaksine, en ny medisin eller en ny måte å jobbe på. Det handler ikke bare om duppeditter.»

HVEM?

Tore Godal (75)

■ Spesialrådgiver for utenriksministeren.

■ Hjernen bak den internasjonale vaksinealliansen GAVI.

■ Sentrali regjeringens nye satsing Visjon 2030.

vaksiner på.

– Arbeidet med resultatstyrt finansiering er et godt eksempel. Det vil si at helsearbeidere får deler av sin lønn på basis av hva de gjør, for eksempel hvor mange fødsler som kommer på klinikken. Det sikrer at de er på jobben og jobber på skift for å ta i mot fødende kvinner. Ellers kan det være en tendens til at det er så som så hvor lenge de er på jobben. Dette er en ny måte å jobbe på som er en viktig innovasjon, forklarer han.

Ny verden, nye mål

Femten års arbeid for å nå tusenårsmålene har ført til betydelige fremskritt.

Norge har vært særlig opptatt av tusenårsmålene fire og fem, som handler om barne- og svangerskapsrelatert dødelighet. Ingen av de to målene er nådd, men det har likevel skjedd mye: Antallet barn som dør før de fyller fem år faller raskere enn noen gang på 20 år. Siden 1990 er tallet nesten halvert fra 90 døde per 1000 levendefødte, til 48 per 1000 i 2012.

Også antallet kvinner som dør i barsel er blitt nesten halvert, fra 380 døde per 100 000 i 1990 til 210 døde per 100.000 i 2013. To tredjedeler av alle kvinner i utviklingsland fikk i

2012 hjelp av en jordmor jordmoder under fødsel, mot litt over halvparten i 1990.

– Målene er ikke fullt oppnådd, så det er veldig viktig å fortsette arbeidet. Vi har faktisk muligheten til å fjerne den forskjellen vi har hatt i mange år – at fattige er mye mer syke enn folk i rike land. Det kan bli slik at vi alle er på samme nivå, sier Godal.

Ni av ti barn i verden går nå på skolen. Tusenårsmålet om å sikre utdanning for alle er likevel bare halvveis innfridd.

– Selv om 90 prosent av barna i verden begynner på skolen, er det fortsatt 50 millioner barn som ikke går på skole, og 250 millioner barn som ikke kan lese og skrive etter fire år på skole. Så det er langt igjen, sier Godal.

Kvantitet og kvalitet

– *At 90 prosent av barn går på skole fremstilles som en suksess. Men er det virkelig den suksessen det presenteres om når man ser på kvaliteten på utdanningen?*

– Det er nok ikke det, heller ikke når det gjelder også helse. Det hjelper ikke mye å komme på klinikk om man ikke har medisiner eller helsearbeidere. Det hjelper heller ikke å gå på skolen om man ikke lærer.

Tore Godal har en sentral rolle i regjeringens satsing på global helse og utdanning.

Foto: Even Tømte

– Da arbeidet med tusenårsmålene startet visste man i stor grad hvilke av målene som var mulige å nå. Hvorfor ble det ikke gjort mer for å løse de vanskeligste utfordringene?

– Målene man valgte ut var basert på store konferanser 1990-tallet. I alle slike diskusjoner blir det gjerne til at man legger veldig ambisiøse mål. Det kunne ha vært bedre forarbeid med tanke på hvilke sjanser vi hadde til å oppnå målene. Men de var godt fokusert, og derfor ble de veldig nyttige. I 2005 holdt daværende generalsekretær i FN, Kofi Annan, et innlegg i generalforsamlingen hvor han etterlyste at de fattige landene selv måtte ta tusenårsmålene mer på alvor. Dette var noe nytt. Man visste ikke riktig hvordan man skulle forholde seg til dette, og heller ikke hvordan man skulle organisere arbeidet.

– Hva synes du om resultatene?

– Jeg synes de på mange områder har vært veldig bra. Selv om vi ikke når målene synes jeg det har vært en gledelig framgang, sier Godal.

Smørbrødlister for fremskritt

Mens tusenårsmålene er begrenset seg til åtte (med 21 delmål), er prosessen med de nye bærekraftige utviklingsmålene betydelig mer komplisert. Arbeidsgruppen som skal

utforme de nye bærekraftsmålene opererte per januar 2015 med 17 ulike mål, inndelt i 169 underpunkter. Kritikere har påpekt at mens tusenårsmålene tok utgangspunkt i en erklæring om hva man ønsket å oppnå, er de nye målene bygget på en politisk smørbrødlister. (se egen artikkel).

– De nye målene er mer sammensatte, blant annet utfra erkjennelsen av at mennesket kan ødelegge den verden vi lever i. Vi står overfor større utfordringer enn de vi definerte opp til 2015. Problemene er mer sammensatte. Derfor er det klart at dette blir krevende, sier Godal.

– Hadde det være mulig å spisse målene og dermed øke sjansen for suksess?

– Verdenssamfunnet har kommet frem til de 17 målene. En grunnmur er lagt. Det nye med målene er at de gjelder oss alle, de handler om en bærekraftig verden. Men jeg tror nok at i de 17 målene vil det bli destillert ut noen bjelker som vi vil fokusere mer på enn andre ting.

– Er du pessimist eller optimist med tanke på verdens fremtid?

– Jeg er alltid optimist. Jeg tror vi er i ferd med å få til at innovasjon blir sett på som en grunnleggende drivkraft for å få til en bedre verden, sier Tore Godal. ■

Mer stoff om Visjon 2030 på sidene 18 og 19.

Sett fra sør av Fabeha Monir

Journalist, Dhaka

Lykken er en mann i utlandet

18 ÅR GAMLE Hosna jobber som hushjelp i bydelen Bangla Motor i Dhaka, Bangladesh. Nå har hun spart penger i et helt år for å kjøpe seg en smarttelefon. Hun har nemlig observert at datteren i huset hvor hun jobber har funnet seg en god match på Facebook og at hennes fremtidige ektemann bor i USA.

Selv om Hosna allerede har en «telefonvenn» i Dubai, tenker hun nå seriøst på å opprette en Facebook-konto, for å finne en passende partner i utlandet.

Til og med i Kapashia, landsbyen hun kommer fra, har de fleste jentene giftet seg med menn som bor i Dubai, Saudi Arabia og Amerika. Og Hosna ble enda mer bestemt på å ta dette skrittet, etter at hun hørte at arbeidsgiveren hennes nå leter utenlands etter en mann også til sin andre datter. Denne datteren er min kusine Tuli (21). Og nå for tiden går Tuli hver dag gjennom ei liste med passende ekteskapskandidater med green card eller utenlandsk pass.

I BANGLADESH ER det begrensede muligheter for å skaffe seg et godt liv, uten en eller annen form for inntekt fra utlandet. Derfor mener mange det samme som Hosna: at de fleste gode ektemann-kandidater bor utenfor landets grenser. Det er kanskje veien til arbeidstilfellelse eller kanskje til og med med et utenlandsk pass!

Jenter tenker ofte at om man bare kunne ha giftet seg med en bangladesher som bor i USA, Storbritannia, Canada, Australia, Tyskland, Norge eller lignende, ville livet blitt lett.

Et ekteskap med en av disse mennene kan opplagt være lukrativt også for jentenes foreldre. Det er faktisk såpass stor etterspørsel etter ektemenn fra utlandet, at mange familier ikke engang sjekker bakgrunnen deres skikkelig. Noen er mer enn villige til å gifte bort døtrene sine etter bare noen få dager.

PÅ DEN ANNEN SIDE side finnes det også grådige familier i i Storbritannia, USA og Canada, som gifter bort sønnene sine til jenter fra Sør-Asia, bare for å slå kloa den store medgiften. Ofte innebærer dette opplegget at den nygifte bruden blir hos foreldrene sine i påvente av at ektemannen skal hente henne på et seinere tidspunkt.

Men i noen tilfeller har den nylåtte ektemannen og hans familie

ingen planer om å dra og hente bruden. Disse konfliktene ender mange ganger med at jentas familie går til sak mot den nye svigerfamilien sin og sakene kan versere i rettssystemet i lange tider.

Av mine ti kusiner, har seks av dem flyttet og giftet seg med en som bor i utlandet. De resterende fire ønsker å gjøre det samme. Jeg kan dessverre bekrefte at de fleste jenter i Bangladesh nå helt og holdent har sluttet å se etter «den rette». I stedet er de på utkikk etter «den mest praktiske»!

I DAG FINNER MAN man kvinner på så å si alle arenaer i samfunnet i Bangladesh. De er ingeniører, leger, doktorgradskandidater og jobber i servicenæringene. Etter å ha oppnådd så mye er det nedslående å se at jenter enten føler seg presset til å gifte seg med en mann som har etablert seg i utlandet eller at de helt frivillig inngår slike fornufts-ekteskap.

Å inngå ekteskap er et stort skritt å ta. En så stor forpliktelse overfor et annet menneske, krever at man har selvillit og er helt overbevist om at man har tatt den riktige beslutningen. Vi burde virkelig undersøke det samfunnet vi lever i, og forsøke å komme til bunns i hvorfor vi har denne fascinasjonen for utenlandske ektemenn.

SÅ ER DET VIRKELIG verdt å gifte seg utenlands i disse dager? Svaret vil selvfølgelig avhenge av egne preferanser, og i noen tilfeller av familiens valg. Noen ser kanskje også på et slikt ekteskap som sin eneste mulighet.

Men det er i alle fall sikkert at man må gå varsomt frem og gi en slik beslutning tid til å modnes. Det gjelder å klare og motstå press fra familien, og se bort fra sine egne ønsker om å bli gift så fort som mulig. Først da kan man tillate seg å bli godt kjent med personen man skal gifte seg med. Det kan spare både tid, penger og knuste hjerter. ■

«Av mine ti kusiner, har seks av dem flyttet og giftet seg med en som bor i utlandet. De resterende fire ønsker å gjøre det samme.»

Meninger

La oss avskaffe ekstrem fattigdom!

FN vil i høst vedta å avskaffe den ekstreme fattigdommen i verden – innen 2030. Et gigantisk mål, men fullt mulig å oppnå. Kunnskapen er der. Nå må vi mobilisere nok bistand, investeringer, skatteinntekter og politisk vilje til å få jobben gjort.

Av Erik Solheim

Halveringen av ekstrem fattigdom og de enorme framskrittene de siste tiåra skyldes i stor grad den raske økonomiske veksten i utviklingsland. Kinas økonomi har vokst med 10 prosent i flere tiår og flere enn 600 millioner kinesere har blitt løftet ut av fattigdom.

Å avskaffe ekstrem fattigdom innen 2030 vil innebære å sikre at alle mennesker har minst 10 kroner dagen å leve for. Selv med 10 prosent økonomisk vekst hvert år, vil fattigdommen i Afrika ikke bli avskaffet innen denne fristen. Vi må også satse på målrettede tiltak for å nå de aller fattigste. Fattige mennesker finnes i økende grad på landsbygda og i land med konflikt. Vi vet også at fattigdom er mer utbredt blant minoriteter, urfolk og funksjonshemmede. Flertallet av fattige er kvinner.

Tiltak som virker

Vi trenger ikke finne opp hjulet på nytt for å lykkes. Det er nok av suksesshistorier å lære av. Her er mine forslag til tiltak som virker:

Brasil har hatt stor suksess med kontantutbetalinger til fattige, blant annet gjennom sitt Bolsa Familia-program. Både fattigdom og ulikheter ble redusert samtidig som økonomien vokste og investeringene strømmet

inn. Programmer der kontantutbetalinger kobles med forpliktelser til å sende barn på skole eller vaksinere dem har redusert fattigdom over hele Latin-Amerika.

Spørsmålet er hvordan modellen kan videreføres i andre regioner. Utfordringen for land i Afrika og Sør-Asia blir å skaffe nok penger og bygge gode systemer for å administrere kontantutbetalinger til de fattigste. Og kan man tenke seg at Norge vil gå i bresjen for et Bolsa Familia Global?

Små lån

Mikrolån ble introdusert av nobelprisvinner Muhammed Yunus i Bangladesh. Siden har det spredt seg til hele verden. Mikrolån har bidratt til at millioner av mennesker, og spesielt kvinner, har kunnet starte små bedrifter og jobbe seg ut av fattigdom. Bill Gates satser nå på at mobilbanktjenester blir den neste store fattigdomsbekjemperen innen mikrofinans. Norsk bistand har vært helt sentral i å bygge opp både mikrolånsektoren og Grameen Phone i Bangladesh. Vi må bygge videre på disse suksessene.

Alle land med høy levestandard har gått gjennom industrialisering og økt vareproduksjon. Sør-Korea gikk fra fattig til rikt land ved å produsere elektronikk og biler. Unge sørkoreanere er i dag 390 ganger rikere enn hva besteforeldrene var på 1950-tallet. I den kinesiske industriprovinsen Zheijang er ungdommen 200 ganger rikere enn foreldrene var på 70-tallet. Kinesiske fabrikker flytter nå produksjon til Etiopia og Rwanda.

Slike investeringer bidrar til jobber i Afrika. Jobber er viktig fordi mange er arbeidsledige og det trengs en million nye jobber hver måned bare for å holde tritt med befolkningsveksten.

Globalt «lærerløft»

Utdanning har stått sentralt i Øst-

Asias mirakel. Men barn i verden lærer ikke nok selv om de fleste nå går på skole. Mangel på faglært arbeidskraft er og et stort problem i mange utviklingsland. Det trengs bedre utdanning i grunnskolen, mer fokus på videregående utdanning og bedre fagutdanninger som fører til jobb. Det

«Å avskaffe ekstrem fattigdom innen 2030 betyr at alle mennesker har minst 10 kroner dagen å leve for.»

Månedens
spatist

Anja Bakken Riise

Erik Solheim ■

Kristin Clemet

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

■ KOMMENTAR

Kvinner i krig trenger makt

På kort sikt trenger vi flere kvinner i uniform og ved fredsforhandlingsbordet. På lang sikt er utdanning noe av det viktigste man må satse på, skriver Rolf A. Vestvik i Tankesmien Agenda.

■ KOMMENTAR

Fraværende norsk by-diplomati

Tidligere seniorrådgiver i UD, Erik Berg, mener norske myndigheter ikke tar inn over seg de globale utfordringene som følger med urbaniseringen.

■ KOMMENTAR

Politiet angriper korrupsjonsjegerne

Indonesisk politiet driver en storstilt kampanje for å knuse landets fremste institusjon for korrupsjonsbekjempelse, skriver sosialantropolog Clea Johnsen.

Foto: Illustrasjon: Niels Poulsen

gikk fra storimportør av ris til verdens nest største eksportør ved hjelp av enkle grep. Eiendomsrett. Bedre veier til markeder. Rissorter som yter bedre. Det norske selskapet Yara er en av pådriverne bak Grow Africa-koalisjonen som jobber for et grønnere og mer produktivt jordbruk i Afrika. Nøkkelen til fremgang er mer investeringer og flere slike koalisjoner for handling.

Snart vil halvparten av verdens fattige bo i sårbare stater og land i krig. Erfaring viser at konflikt kan sette et land flere tiår tilbake i sin utvikling. I løpet av borgerkrigen i Liberia falt gjennomsnittsinntekten med 90 prosent. Minoriteter er ofte utsatt i konfliktsoner. De fattigste lider ofte mest. Norge er en stormakt på fred og kan bidra til å samle verden rundt felles strategier for å stoppe konflikter.

Gigantisk mål

FN vil i høst vedta et mål om å avskaffe fattigdommen i verden innen 2030. Å virkeliggjøre dette vil representere et gigantisk framskritt i verden. Det vil kreve rask og rettferdig økonomisk vekst. I tillegg vil det måtte kombineres med målrettede tiltak rettet mot de aller fattigste.

Verden har aldri før hatt så god kunnskap om hva det er som virker i kampen mot fattigdom. Denne kunnskapen om effektiv fattigdomsbekjempelse må kunne utnyttes i en global mobilisering av ressurser. Det må mobiliseres nok bistand, investeringer, skatteinntekter og politisk vilje til å få jobben gjort. ■

viktigste Norge kan gjøre er å jobbe for gode lærere. Ved å lede en koalisjon for det globale lærer-løftet kan vi oppnå mye.

De fattige bor oftest på landsbygda, og mange er avhengige av en liten jordflekk for å overleve. Afrika trenger en jordbruksrevolusjon! Vietnam

Simon Pahle

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det Erik Solheim. Han er leder av OECDs utviklingskomité DAC og tidligere miljø- og utviklingsminister (SV).

Foto: Espen Røst

Kommentar Eva Bratholm

Amartya Sens nye fanesak

– DE ER KYNISKE og feilaktige, de økonomiske resonnementene som begrunner den «gamle sannheten» om at et fattig land ikke kan gi sine borgere et enkelt helsevesen for alle.

Det er Amartya Sen som sier dette i den britiske avisa The Guardian. Den nå 82 år gamle Nobelprisvinneren i økonomi, har ikke gitt seg. Nå hever han fanen for et grunnleggende allment helsetilbud, også i fattige land.

Han hevder at det i løpet av de siste tretti årene er samlet statistikk og empiri som tilsier at det er fullt mulig for også fattige land, å tilby billige helsetjenester til store befolkningsgrupper. Han henviser til erfaringer fra Sri Lanka, Costa Rica, Rwanda, Kina, den indiske delstaten Kerala, til forsøk i Bangladesh og ikke minst Thailand.

THAILAND HADDE FØR årtusenskiftet private og offentlige helseforsikringer for noen grupper, men i 2001 innførte landet universelt helsevesen for alle. Programmet bestod i første omgang av at ingen skulle betale mer enn knapt én dollar for et besøk på et helsesenter. De som var helt uten penger betalte ikke noe. Resultatet var overveldende. Barnedødeligheten falt dramatisk og er nå nede på 11 per 1000 fødte, og levealderen økte til 74 år.

Rwanda har hatt mye av den samme utviklingen etter at landet kom på fote etter folkemordet i

1994. Universell helse ble innført i 2004. Landets helseminister Agnes Bingawaho skriver dette i det medisinske tidsskriftet The Lancet:

– Investeringen i helse har stimulert økonomisk vekst, både fordi folk lever lenger og har større evne og vilje til oppnå sine mål.

Amartya Sen understreker at ingen av helseeksemplene er feilfrie, smertefrie eller perfekte, men at de representerer et ønske og en kraft til å bryte ned troen på at allmenn helse er umulig.

Det store spørsmålet er naturligvis: Hvordan får et fattig land råd til å innføre et helsevesen for alle?

Sen har flere svar, først fremst at helsetilbud er svært arbeidsintensive tjenester som ikke er så kostbare i fattige land med lave lønninger. Dernest at skikkelig helsevesen vil ha betydelige stor-driftsfordeler.

DET ER OFTE billige medisiner og enkle tiltak som skal til for å bedre helsetilstanden raskt for veldig mange mennesker. Dersom det hadde vært fungerende helse-systemer i de landene hvor ebola brøt ut, hadde kanskje sykdommen vært stanset i sin spede begynnelse.

Den indiske økonomens avgjørende argument er det humanitære imperativ, men også det at friske mennesker som lever lengre – skaper større økonomisk vekst.

Eva Bratholm er kommunikasjonsdirektør i Norad. ■

Amartya Sen, berømt indisk utviklingsøkonom.

Foto: Wikipedia

Nyfødte indiske tvillinger, i en kuvøse på et sykehus i Rajasthan. Den indiske økonom Amartya Sen hevder at også fattige land har råd til et grunnleggende helsetilbud til alle. Foto: Eva Bratholm

36 Portrettet

Ihab Timraz lever et liv med store kontraster. Han er forsker på BI og firebarnsfar i Bærum. Samtidig har han vært i Syria med nødhjelp flere ganger enn han kan huske. **Av Even Tømte**

Vi sto på grensa fra Tyrkia til Syria med en stor kolonne med mel som skulle inn. Det var ganske tidlig i konflikten, og alle de regulære grenseovergangene var stengt. Vi hadde alle tillatelser i orden og hadde fått en tidspunkt å krysse grensa på, men det tok lengre tid enn vi hadde regnet med før det tyrkiske grensepolitiet ville slippe oss over.

Så, mens vi sto der, begynte det å regne. Alt melet var pakket i striesekker på åpne semitrailere, og vi hadde ikke noe å dekke til lasten med. Da begynte jeg å bli relativt stressa. Vi jobbet intenst for å komme inn, mens noen av oss løp omkring og prøvde å skaffe presenninger.

Lempet mel

Det høres ut som en av den typen røverhistorier man iblant hører hard-

barka bistandsarbeidere eller utenriksjournalister utveksle, men denne historien kommer ikke fra noen sandblåst Odd Karsten Tveit-type. Når jeg hører Ihab Timraz fortelle, virker det litt vanskelig å se for seg den velartikulerte, dresskledde BI-forskeren lempe mel for flyktninger i en krigsone.

Likevel leder han det som lenge var den eneste norske nødhjelpsoperasjonen inne i Syria.

– Vi har aldri blitt stoppet eller opplevd noen problemer med våre distribusjoner. Vi beveger oss på kryss og tvers av opposisjonslinjer, og har også krysset over til områder under regimets kontroll. Det har alltid gått på skinner, i den grad man kan si det om noenting i en slik situasjon. Jeg tror det er fordi vi har et veldig godt nettverk. Vi er gode til å koordinere og til å bruke de kontaktene vi har på bakken.

HVEM?

Ihab Timraz: 39 år

■ Til daglig forsker ved BI, ekspert på hvordan organisasjoner deler kunnskap

■ Rådgiver for Det islamske forbundet, har vært en rekke ganger i Syria med nødhjelp

Relasjoner

Timraz er født og oppvokst i Sarpsborg, og bor i Sandvika i Bærum med ektefelle og fire barn. Han er glad i å løpe og gå på ski, og forsker på hvordan deling av kunnskap finner sted i ulike organisasjoner. Han er også rådgiver for Det islamske forbundet, en av de største muslimske organisasjonene i Norge. Det er gjennom forbundet han endte opp med å drive nødhjelpsarbeid i Syria.

– Det var litt tilfeldigheter som gjorde at vi ble involvert i dette, forteller han.

Når vi snakker sammen, har Timraz nettopp kommet tilbake fra en hjelpeoperasjon i Syria. Han er en av

tre nordmenn som følger med konvoiene med mat og medisiner som blir organisert og betalt av Det islamske forbundet i Norge. Han har mistet oversikten over hvor mange slike reiser det har blitt de siste årene.

Timraz snakker tydelig og engasjert om Syria, flyktninger, politikk og arbeidet på BI med forskning på informasjonsdeling. Han blir litt mer reservert når jeg spør om mer personlige ting. Hvordan kombinerer han tilværelsen som firebarnsfar med reisene til Syria?

– Tjah. Barna synes vel det er fint å ha engasjerte foreldre, sier han.

Høres han litt brydd ut?

– Jeg er ikke så personlig av meg, forklarer Timraz.

12 millioner på flukt

Syria-krigen har blitt kalt den største flyktningkatastrofen i verden siden 2. verdenskrig. Nærmere 12 millioner mennesker av en befolkning på drøyt 21 millioner på flukt. 3,8 millioner syrere har flyktet til naboland som Tyrkia, som nå har verdens største ansamling av flyktninger. En håndfull har kommet seg til Europa, mens nærmere 8 millioner syrere er

« Vi beveger oss på kryss og tvers av opposisjonslinjer, og har også krysset over til områder under regimets kontroll. »

BI-forsker og Syria-farer

Ihab Timraz er forsker, familiefar og og nødhjelper.

Foto: Ken Opprann

internt fordrevne.

Mange organisasjoner organiserer hjelp til flyktingene, men svært få når fram til de som er fordrevet inne i selve Syria. Men Det islamske forbundet, som i nødhjelpssammenheng må være for en amatør å regne, når fram dit mange av de store nødhjelpsorganisasjonene ikke når.

«Mitt inntrykk av flere av de store hjelpeorganisasjonene er at de er litt trege og byråkratiske», uttalte Timraz eplekjekt til Bistandsaktuelt ifjor. Hva er det de har som de andre mangler? Stå-på-vilje? Et dødsønske?

– Vi har mange forbindelser både i regimet og blant opposisjonen. Vi så at det var et enormt behov og at det var er vanskelig å få inn hjelp, og vi visste at vi kunne få inn hjelp i områder kontrollert av opposisjonen...

– Hvordan visste dere det?

– Visste og visste. Vi hadde gode relasjoner som gjorde at vi hadde lettere adgang enn andre. Da vi satte i gang med dette var det ingen som hadde cross-border-operasjoner. Vi har den første norske organisasjonen som gjorde det, sannsynligvis den første vestlige. Etter det ballet det på seg. Den første operasjonen var

veldig vellykket, og førte til at vi fikk flere forespørsler om å bistå. Siden har det bare økt, forklarer Timraz.

Sykt dagligliv

– Hadde du vært i Syria før konflikten brøt ut?

– Veldig lite. Jeg hadde vært der en eller to ganger før, men hadde veldig lite relasjoner til Syria før dette. Har venner og kontakter derfra, men var ikke så godt kjent med Syria på forhånd.

– Hvordan er livet for de som bor inne i landet?

– Mennesker er veldig tilpasningsdyktige. Det er en form for dagligliv der, en syk form for dagligliv. Huset ved siden av deg bombes, noen dør, du begraver dem, og dagen etter det tilbake til det «normale» igjen.

Timraz forteller at situasjonen i Syria er forferdelig.

– Jeg var der da snøen begynte å komme, det var frost, og man visste ikke hva man skulle gjøre med de som levde i leirene. De som hadde husrom og bil fikk sponset bensin hvis de tro til leirene og hentet en familie som kunne bo hos dem. Få hjelpeorganisasjoner er på plass og

det dreier seg stort sett om små organisasjoner. Det går nok ikke den riktige veien.

– Hvordan opplever du engasjementet for Syria blant norske muslimer?

– De fleste ser på konflikten som en tragedie. De følger dette veldig nøye, særlig gjennom arabiske TV-kanaler, og synes dette er horribelt. Mange føler seg nok også maktesløse og synes det er lite de kan gjøre. Og mange føler at mediekjøret på de maks 10-50 personer som har dratt for å slåss, fullstendig overskygger den virkelige tragedien: ti millioner flykninger, i gjennomsnitt hundre drap per dag, barn, kvinner, eldre. Vårt fokus er å hjelpe de som trenger hjelp.

– Skremselspropaganda

– Det er ikke første gang du er kritisk til fokuset på syriafarende radikale muslimer?

– Jeg ser på det som et problem at unge mennesker, uten noen form for kompetanse om området eller konflikten, reiser ned til Syria for å delta i en krig med parter de heller ikke vet mye om. Det er problematisk. På

den annen side har jeg ingen tro på at disse utgjør noen stor fare for Norge, det tror jeg er skremselspropaganda.

– Hvorfor mener Saudi-Arabia at dere er terrorister?

– Det er ikke Saudi-Arabia som mener det, men Emiratene. De har en liste med 2-300 organisasjoner i Europa, og da har de egentlig satt de aller fleste på terrorlista. Jeg vet ikke hvor mye man skal legge i det. Det eneste jeg kan bekrefte er at vi ikke er terrorister og har veldig lite med terror å gjøre, ler han.

– Har dette skapt noen problemer for dere?

– Vi har ikke mye å skjule. Vi har en ganske åpen kommunikasjon med blant andre norsk politi. I hvilken grad de følger med på hva vi driver med, vet jeg ikke, men vi har aldri hatt noen problemer med dem.

Og melsekkene som holdt på å regne bort, hvordan gikk det med dem?

– På den andre siden av grensa måtte vi laste over melet for hånd og dekke det til. Det var et mareritt av en oppgave, men vi klarte å redde mesteparten av melet til slutt. Det var den eneste lasten med mel som kom inn i Syria den vinteren. ■

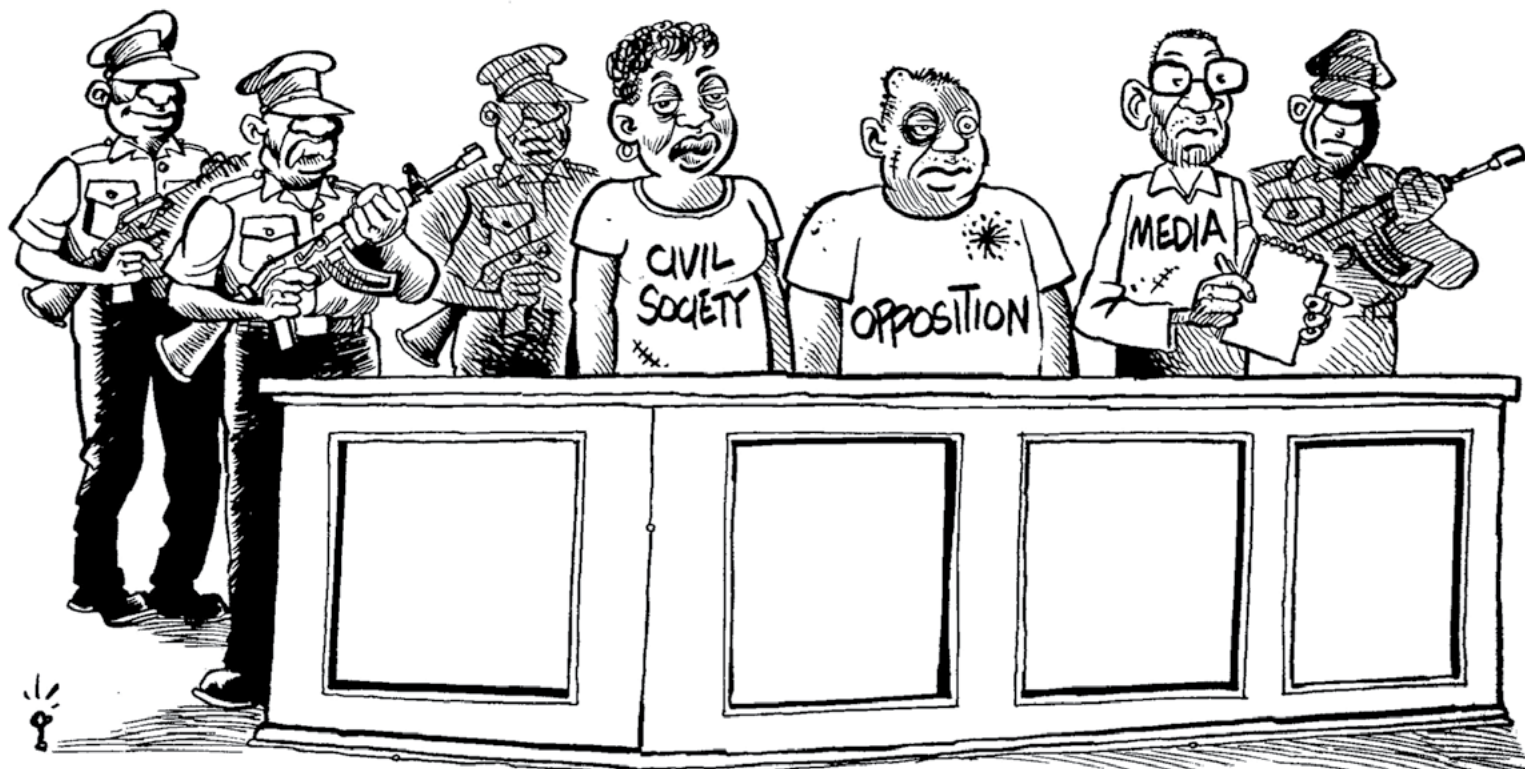

38 **Aktuelt****Gados verden**

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

The first suspects appear in front of the AU Court

©Feb 06 2014 GADO

Gado kommenterer Den afrikanske unionens planer om å etablere sin egen menneskerettighetsdomstol.

Hva i all verden?

Foto: Wikipedia

- 1** Hvem er dette?
- 2** Hva heter Afrikas høyeste fjell, og hvor høyt er det?
- 3** Hvilket land i verden er den største produsenten av te?
- 4** Hvilket land er det eneste i Asia som har portugisisk som offisielt språk?
- 5** Lionel Messi blir ofte kalt «La Pulga». Hva betyr det?
- 6** Hva er det som gjør bladene grønne?

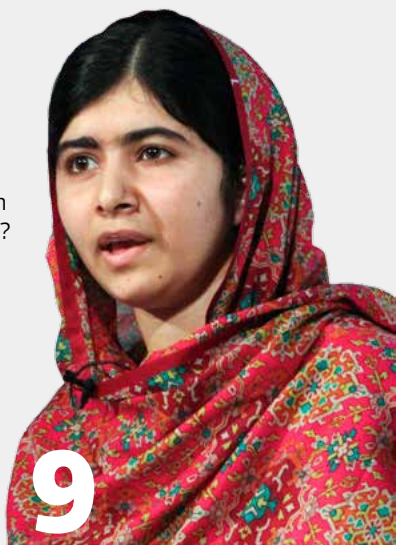

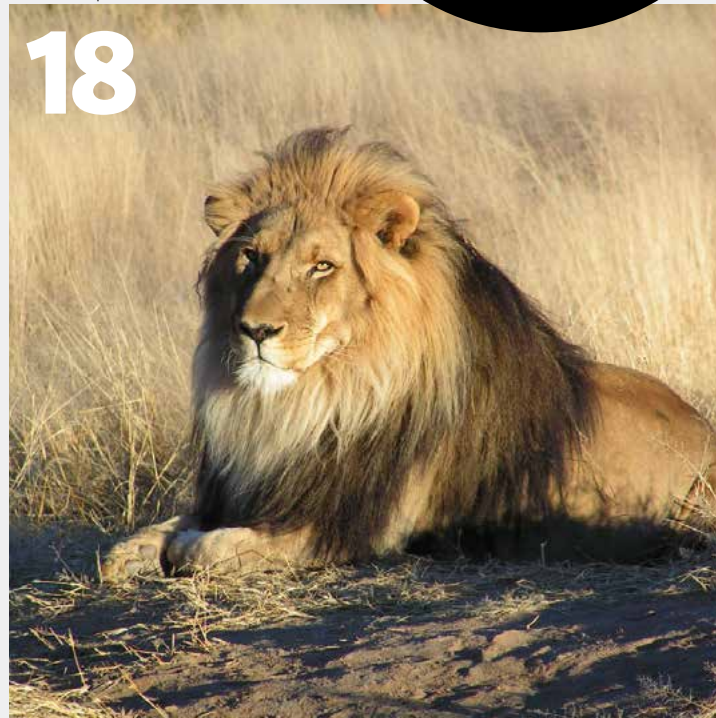
Foto: Wikipedia

- 7** Hva er lavt hos en person med hypoglykemi?
- 8** I hvilket år ble de første olympiske vinterlekene arrangert?
- 9** Tidens yngste nobelprisvinner heter Malala til fornavn. Kan du etternavnet?
- 10** Hva heter hovedstaden i Ecuador?
- 11** I hvilket år arrangerte Sør-Afrika verdensmesterskapet i fotball?
- 12** I den indiske byen Agra ligger det et verdenskjent mausoleum. Hva heter det?
- 13** Hvor mange innbyggere har Sri Lanka?
- 14** Hva heter administrerende direktør i Norfund?
- 15** Hvilket år ble Leger uten Grenser grunnlagt?
- 16** Den italienske sportsbilprodusenten Lamborghini har et dyr i logoen sin. Hvilket?
- 17** Hvor mange bein har en bie?
- 18** Finnes det ville løver i Asia?
- 19** Robert Mugabe holder fortsatt på makten. Hvor lenge har han vært president i Zimbabwe?
- 20** Hvilket land har flest innbyggere: Guatemala eller Honduras?

Ekspertnøtter

- 1** Hvilken jobb hadde Vidar Helgesen før han ble statsråd i DU??
- 2** Det er kun ett land i verden som har et flagg som ikke er rektangulært eller firkantet. Hvilket?
- 3** Hvilken øy-nasjon brygges Three Horse Beer?

Foto: Wikipedia

Svar: 1: Sheikh Hasina, statsminister i Bangladesh; 2: Killimanjaro, 5895 meter; 3: India; 4: Øst-Timor; 5: Loppa; 6: Klorofyll; 7: Blodsukkeret; 8: 1924 i Chamoni; 9: Yousafzai; 10: Quito; 11: 2010; 12: Taj Mahal; 13: 21,5 millioner; 14: Kjell Roland; 15: 1971; 16: En økse; 17: 6; 18: Ja, i staten Gujarat i India; 19: 127 år som president (snart 35 år til sammen som statsminister og president); 20: Guatemala. **Ekspertnøtter:** 1: Han var sjef for stiftelsen Idea i Sverige; 2: Nepal; 3: Madagaskar

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Johanne Sæther Houge er ny internasjonal klimarådgiver i Naturvernforbundet. Stillingen er del av et samarbeidsprosjekt med Regnskogfondet. Houge vil også være ForUMs representant i den norske klimaforhandlingsdelegasjonen.

Roger Mathisen har begynt i ny stilling som regionalrådgiver for Alive & Thrive i Sørøst-Asia. Alive & Thrive et initiativ for spedbarns- og småbarnsernæring ledet av organisasjonen FHI 360 og etablert med støtte fra blant annet Bill & Melinda Gates Foundation. Mathisen er utdannet klinisk ernæringsfysiolog fra Universitetet i Oslo, og har de siste ti årene jobbet for Unicef. Han har erfaring fra blant annet Malawi, Myanmar og Etiopia.

Sarah Borgen er den nyvalgte lederen i Seksualpolitisk Nettverk for Ungdom (SNU). Sex og Politikk – foreningen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) – har etablert sin egen ungdomsorganisasjon.

Sven Mollkleiv, president i Røde Kors, er utnevnt til «Ridder av 1. Klasse av St. Olavs Orden» for sitt frivillige og humanitære engasjement.

Martin Samuelsen er ansatt som Senior Manager i KPMG Forensic Services. Han kommer fra Norad hvor han har jobbet for Resultatseksjonen i Avdeling for metode og resultater de siste fire årene. Samuelsen har tidligere jobbet med humanitær nødhjelp for blant annet Verdens matvareprogram i Haiti, UNRWA Libanon og Flyktninghjelpen.

Ane Haavardsdatter Lunde blir ny kommunikasjonsrådgiver i Utenriksdepartementet. Hun er i dag redaktør for samfunn og utenriks i NTB. Hun tiltrer i løpet av våren.

Flyktninghjelpen har i år valgt å tildele **Verdensmagasinet X** og redaktør **Maren Sæbø** Perspektivprisen for sin modige og grundige utenriksjournalistikk.

Lars Løvold har gjenopptatt stillingen som daglig leder i Regnskogfondet etter to

– Snuste på bistand lenge

Siv Meisingseth (55) er ny kommunikasjonsjef i Plan Norge.

– Gratulerer med ny jobb! Etter 15 år i NRK, hvordan fant du veien inn i Plans kontorer?

– Jeg har hatt lyst til å jobbe med utvikling helt siden 1980-tallet. Jeg tok et halvårig kurs i tredje-verden-journalistikk, og trodde vel egentlig det var utenriksjournalistikk eller bistand jeg skulle jobbe med. Men så tok livet noen andre veier, og det ble Dagsnytt i NRK i stedet. Da jeg hørte om jobben i Plan kunne jeg ikke dy meg, og nå er jeg veldig glad for at jeg søkte, sier Meisingseth på en litt treg telefonlinje fra Kambodsja. Hun er på sin første tur ut i felten for å lære mer om Plans prosjekter.

Meisingseth har tidligere jobbet som informasjonssjef i SAS Norge, kommunikasjonsdirektør i Norges Bank og vært partner i kommunikasjonsbyrået Corporate Communications. Hun er utdannet journalist fra Volda, og jobbet 15 år i NRK som journalist og vaksjef.

– Nå skal jeg lede en avdeling på syv personer. Vi er allerede i gang med å planlegge høstens «Jentekampanje», og har som mål å være de mest ambisiøse i bransjen i bruken av sosiale medier. Min bakgrunn som journalist har lært meg å tenke fort og ta poenger raskt. Men også min kommersielle bakgrunn tar jeg med meg inn i jobben. Når målet er å samle inn mest mulig penger for å forbedre barns liv, må vi tørre å ta på oss de kommersielle brillene.

års permisjon. I permisjonstiden har Løvold vært bosatt i Brasil og arbeidet som spesialrådgiver for Regnskogfondet med ansvar for internasjonal pengeinnsamling.

Dag Hareide har gått av som daglig leder og fortsetter som spesialrådgiver i Regnskogfondet i 60 prosent stilling. Han har spesielt ansvaret for styrking av regnskogsarbeidet i de andre nordiske landene.

Gøril L. Andreasen er ny rådgiver i policy- og kampanjeavdelingen i Regnskogfondet. Hun kommer fra en jobb som avdelingsleder i ZERO. Hun har også jobbet fem år fulltid i Natur og Ungdom, blant annet som nestleder nasjonalt og miljøgiftkoordinator. Andreasen har en bachelorgrad i statsvitenskap.

Junia Faria er ny programkoordinator for Amazonas-avdelingen i Regnskogfondet, med fokus på organisasjonens prosjekter i Brasil. Hun har en bachelorgrad i kommunikasjon fra hjemlandet Brasil, og en mastergrad innen miljø og bærekraft fra Sverige.

Norma Perez Gonzales er ny programkoordinator for Sentral-Afrika-avdelingen i Regnskogfondet. Brisbois, opprinnelig fra Den dominikanske republikk og Belgia, har tidligere jobbet som feltarbeider for Leger uten grenser. Hun har en bachelor- og mastergrad

i Human Resources og Sosiologi fra Milano og Belgia

Ingelin Årseth Ladsten er ansatt som rådgiver i Sentral-Afrika-avdelingen i

Regnskogfondet, hvor hun tidligere i flere år var prosjektkoordinator for DR Kongo. Hun har ellers jobbet lenge med flyktingrett, blant annet for UNHCR i Burundi, og har utdanning innen afrikansk litteratur, sosialantropologi, demokratisering, fransk og swahili.

Gunnell Sandanger er ansatt som rådgiver på Sentral-Afrika-avdelingen i Regn-

skogfondet. Hun jobber med landrettigheter og skogbevaring i DR Kongo. Sandanger kommer fra Framtiden i våre hender hvor hun siden 2005 blant annet jobbet med klimaspørsmål og etiske investeringer.

Karoline Bakka Hjertø er ansatt som ny seniorrådgiver for Initiativ for etisk handel (IEH). Hun skal jobbe med politisk påvirkningsarbeid, i tillegg til sin medlemsportefølje med bedrifter og organisasjoner. Hun er siviløkonom fra NHH og har samfunnsfag fra UiO og UC Berkeley.

Reidun Blehr Lånkan er ansatt som ny seniorrådgiver hos Initiativ for etisk handel

(IEH). Hun har fått en medlemsportefølje med bedrifter og organisasjoner, og har ansvar for initiativets Norad-prosjekt om å skape, samle og spre god praksis. Hun er utdannet pedagog og har i tillegg en master i menneskerettigheter fra UiO.

Ingunn Eck er ny kommunikasjonsjef i FN-sambandet. Hun kommer fra stillingen som Avdelingsdirektør for kommunikasjon i Vox, nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk. Hun er utdannet sosiolog med teorispecialisering i utviklingsspørsmål, og har ledelse- og kommunikasjonsfag fra Master of management programmet, BI.

Nye i Norad

Avdelingsdirektør **Einar Telnes** vil i sommer ta permisjon fra Norad for å tiltre en stilling ved ambassaden i Nairobi. Avdelingsdirektør **Tale Kvalvaag** overtar ledelsen av Avdeling for klima, energi og miljø. Avdelingsdirektør **Per Øyvind Bastøe** overtar ledelsen av Evalueringsavdelingen.

Ragnhild E. Høyvik fungerer som administrativ støtte på Avdeling for klima, energi og miljø.

Knut Winther har startet som seniorrådgiver i Seksjon for styrking av sivilt samfunn. Han er utdannet siviløkonom og kommer fra en stilling som senior kunderådgiver i Verdbanken.

Andreas Bjørbak Alnæs har begynt som rådgiver i Seksjon for bistandsforvaltning. Han har en mastergrad i økonomi og administrasjon fra NHH og har vært utvekslingsstudent ved International University of Japan. Han kommer fra en stilling i UNDP i New York som Audit Analyst.

Eli Susann Borge er ny rådgiver i Seksjon for bærekraftig utvikling. Hun har en mastergrad i internasjonale miljøstudier og har tidligere jobbet i SPDC og som forskningsassistent.

Ingunn Kroksnes har startet som seniorrådet i Olje for utvikling. Hun kommer fra en stilling i Statoil og har også jobbet hos Norsk Hydro. Hun har en mastergrad i statsvitenskap.

Ingvild Melvær Hanssen er nå seniorrådgiver i Seksjon for utviklingsstrategi og styret. Hun kommer fra Finansdepartementet, og har også tjenestegjort på ambassaden i Lilongwe.

Kaja Kjerschow har startet som seniorrådgiver i Personalavdelingen. Hun skal jobbe med virksomhetsstyring. Hun kommer fra Deloitte, men har også vært i Utlendingsdirektoratet.

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com

Even Tømte
even.tomte@gmail.com

Espen Røst
espenrost@gmail.com

Anne Håskoll-Haugen
annehhaugen@hotmail.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,

0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 10. mars 2015

Opplag denne utgaven:

19 300 eksemplarer.

Fagpressen

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca.

24. april 2015

Med utstillingen vil fotografen Zanele Muholi fortelle om lesbiske kvinners hverdag.

Foto: Zanele Muholi

Kunsten å være aktivist

Sør-Afrika var det første landet i verden med en grunnlov som forbød diskriminering av lesbiske og homofile. – Men hvor er historien om oss? spør aktivisten Zanele Muholi, som fotograferer for å sikre de lesbiske en plass i arkivene. Nå stiller hun ut i Norge. **Av Anne Håskoll-Haugen**

21. februar åpnet utstillingen *The art of activism* på Akershus kunstsenter i Lillestrøm. Kunstneren er fotografen Zanele Muholi, med bildene vil hun fortelle hvordan det er å være lesbisk i Sør-Afrika.

– Jeg vil vise at vi finnes. Hvis vi ikke havner i arkivene, har vi aldri eksistert. Jeg vil omskrive sørafrikansk historie, men hvis jeg skal bli del av historien, må jeg skrive den selv. Om hundre år vil noen grave i dokumentene og vite hvem vi var, sier Muholi. Fotografiene viser hverdag, intimitet og kjærlighet. Det er et bevisst valg.

For selv om Sør-Afrika var først ute med å forby diskriminering på grunn av seksuell orientering i 1996, har ikke liberale lover på papiret smittet over på holdninger i folket. Hatkriminalitet og drap skjer, og spesielt har praksisen med «corrective rapes» fått mye oppmerksomhet; lesbiske og homofile som blir voldtatt for å få «korrigert» sin seksualitet –

gjennom voldtekten skal de presses til å bli heterofile igjen.

– Jeg kan ikke late som om vi ikke blir drept og diskriminert, det er også en del av historien. Men jeg vil vise noe annet enn sensasjonslystne medier, sier hun.

Arkivering

Muholi snakker mer om arkiver og arkivering enn de fleste. Hun sier det er viktig å bli husket, og at det bare er arkivene som husker lenge nok. For å fylle dem, har hun fått meg seg flere. I 2009 startet hun organisasjonen Inkanyiso.

– Jeg vil gi folk som aldri har fått uttrykke seg et rom; jeg lar dem blogge, med alle sine skrivefeil og gram-

«Det er viktig å bli husket, og bare arkivene husker lenge nok.»

Zanele Muholi, fotograf

matikkfeil, gir dem kameraer. Jeg vil at de skal oppleve hvordan det er å være del av noe, å kunne si at dette er min tekst, jeg har skrevet den, jeg er med på å forme samfunnet mitt. Å dele historiene er det viktigste. Få dem ut.

– Jeg vil snakke med verden, jeg vil være mainstream, sier hun. Organisasjonen har ikke kontor, ingen betalt ansatte. Det er bare laptop, kameraer og alle de frivillige som bidrar.

Trange kår

Fotografiene har reist verden rundt, akkurat som Muholi selv. Priser er vunnet, og kjente publikasjoner som *The Huffington Post* og *The New Yorker*, har skrevet om henne. Hennes egen historie er én som kunne endt opp ganske annerledes. En oppvekst i små kår, med en mor som var hushjelp og en far med ulike strøjobber.

Noe kamera hadde de i hvert fall ikke, husker hun. Det finnes nesten ingen bilder fra hennes egen oppvekst. Kanskje er det derfor hun nærmest har blitt besatt av å bli synlig for verden.

– Jeg er et produkt av Bantu-utdanning (utdanning av svarte under apartheid red. anm.) noe som betyr «shitty» utdanning. Jeg ante ikke hva jeg ville, hadde det ikke så bra med meg selv heller.

Så kom hun i kontakt med en fotokole i Johannesburg, og Muholis historie begynte å rulle i en annen

Fotografen Zanele Muholi fronter lesbiske kvinners rettigheter.

retning. Året etter at hun avsluttet fotoutdannelsen, hadde hun sin første soloutstilling. Så bar det til Toronto, hvor hun tok master i film. Da hadde hun allerede vært med å starte flere rettighetsorganisasjoner. Hun kaller seg for en visuell aktivist.

Marsjerte ut

– Jeg produserer ikke kunst, jeg produserer historie. Jeg leter ikke etter kunstnerisk anerkjennelse. Jeg bare jobber, dette er jobben min, sier hun nøkternt. Selv om hun vil vise hverdag, har hun også fortalt historiene om drap og voldtekter.

– Hvilke reaksjoner har du fått på bildene dine?

– Jeg fornærmer ingen, jeg gjør det jeg tror er rett. Det er ikke en livsstil jeg dokumenterer, det er livet mitt.

Likevel, i 2009 marsjerte den sørafrikanske ministeren for kunst og kultur, Lulu Xingwana, rett ut av Muholis fotoutstilling og beskyldte den for å være umoralsk og skadelig for nasjonsbyggingen i landet.

– Hva hjelper det at land som Norge støtter organisasjoner som jobber for seksuelle minoriteters rettigheter gjennom utviklingsarbeidet?

– Penger kan drifte en organisasjon på kort sikt, så faller alt sammen når støtten forsvinner. Gi oss heller stipender og utdanning, muligheten til å reise og lære språk – så vi kan dele tankene våre med andre. Kunnskapen kan vi bruke mye lenger enn pengene rekker, sier hun. ■